

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Dopad diskuze o nutnosti důchodové reformy
na vytváření dalších zdrojů zajištění ve stáří
z generačního pohledu**

bakalářská práce

Autor práce: Lukáš Bendík
Studijní program: Kombinované studium
Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě
Vedoucí práce: Ing. Jan Bednář

Datum odevzdání práce: 7. 8. 2012

Abstrakt

Dopad diskuze o nutnosti důchodové reformy na vytváření dalších zdrojů zajištění ve stáří z generačního pohledu je název bakalářské práce, která je ve své teoretické části zaměřena na základní charakteristiku současného penzijního systému České republiky a popisuje faktory, na jejichž základě je navrhována reforma tohoto systému. Vzhledem k zaměření práce jsou zde podrobněji popsány jednotlivé alternativní možnosti vytváření finanční rezervy na stáří.

Empirická část práce byla zpracována na základě kvantitativního výzkumu, realizovaného na základě dotazníkového šetření. Základní vzorek tohoto výzkumu tvořila skupina respondentů ve věku 20 – 45 let žijících v Jihočeském kraji. Kontrolní vzorek tvořila skupina respondentů ve věku 25 – 40 let s místem bydliště v Praze.

Hlavním cílem práce nebyla ekonomická analýza dopadu připravované důchodové reformy na státní rozpočet nebo na ekonomickou situaci obyvatel, ale nalezení změny ve finančním chování obyvatel, zejména změna ve způsobu individuálního vytváření finanční rezervy na stáří.

Před samotným výzkumem byly stanoveny dvě hypotézy vztahující se k zadanému tématu. Hypotéza 1: Diskuze o navrhované důchodové reformě a zejména jednotlivé výpočty ekonomických dopadů na jednotlivé obyvatele vedou min. 50% občanů ČR ve věku 20-45 let k individuálnímu vytváření nebo ke změně tvorby finanční rezervy na stáří. Hypotéza 2: Minimálně 30% občanů ČR ve věku 20-45 let začíná využívat nabídku ziskových finančních institucí a vytvářejí si finanční rezervu na stáří v produktech stavebního spoření, penzijních fondech a podílových fondech.

Bakalářská práce přináší zjištění a do jisté míry i inspiraci v oblasti tvorby rezervy finančních prostředků na stáří. Závěry z provedeného výzkumu ukazují pozitivní dopad probíhající diskuze na tvorbu finanční rezervy, jejíž vytváření v ekonomicky aktivním věku je cestou ke zmírnění propadu životní úrovně v důchodovém věku.

Abstract

The impact of discussions about the necessity of a pension reform on creation of further security resources for the old age from the generation point of view is the title of my bachelor essay which is in its theoretical part focused on basic features of the current pension system in the Czech Republic and describes factors based on which a reform of this system is proposed. With regard to the orientation of this essay, the individual alternative possibilities of creating financial reserve for the old age are described in more detail here.

The empirical part of the essay was elaborated based on a quantitative research, carried out on the basis of a questionnaire solution. The basic sample of this research was composed of a group of respondents at the age of 20 – 45 years living in the South-Bohemian region. The control sample was composed of a group of respondents at the age of 25 – 40 years living in Prague.

The main objective of the essay was not to carry out an economic analysis of the impact of the upcoming pension reform on the state budget or on the economic situation of the population but to find a change in the financial behaviour of the population, mainly change in the way of the individual creating of a financial reserve for the old age.

Before the research itself there were set two hypotheses related to the assigned topic. Hypothesis 1: Discussions about the upcoming pension reform and mainly the individual calculations of economic impacts on the population lead at least 50% of the population in the CR at the age of 20-45 years to the individual creation or to a change in creation of a financial reserve for the old age. Hypothesis 2: At least 30% of the population in the CR at the age of 20-45 years begin to use the offer of profitable financial institutions and create a financial reserve for the old age in products of building savings, pension funds and mutual funds.

The bachelor essay brings findings and to a certain extent also inspiration in the area of creation of a reserve of financial resources for the old age. Conclusions of the performed research show a positive impact of the ongoing discussions on the creation of a financial reserve, which when created at an economic active age is a way how to mitigate the fall in the living standard at the pension age.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 7.8.2012

.....

(jméno a příjmení)

Poděkování

Velmi rád bych tímto způsobem poděkoval vedoucímu práce Ing. Janu Bednářovi za odbornou pomoc a cenné rady zejména při realizaci výzkumné části této práce. Také děkuji všem respondentům, kteří byli ochotni spolupracovat.

Obsah

Úvod.....	8
1 Uvedení do problematiky.....	9
1.1 Sociální politika státu a sociální zabezpečení.....	9
1.2 Historie práva sociálního zabezpečení.....	10
1.3 Principy důchodového pojištění České republiky	11
1.4 Financování penzijního systému.....	12
1.4.1 Financování penzijního systému a výše důchodu v České republice	14
1.5 Orgány důchodového pojištění	15
1.6 Nutnost reformy	16
1.6.1 Demografický vývoj	17
1.7 Penzijní reforma.....	19
1.8 Alternativní možnosti tvorby finanční rezervy na stáří	21
1.8.1 Spoření „pod polštář“	22
1.8.2 Běžný účet.....	23
1.8.3 Spořicí účet	24
1.8.4 Termínovaný vklad	24
1.8.5 Bankovní dům vs. Spotřební družstvo	25
1.8.6 Investiční a kapitálové životní pojištění	26
1.8.7 Stavební spoření.....	27
1.8.8 Investování na kapitálovém trhu.....	28
2 Cíle práce a hypotézy.....	30
2.1 Cíle práce	30
2.2 Hypotézy	30
3 Metodika	31
4 Výsledky	33
4.1 Charakteristika celkového vzorku	33
4.1.1 Pohlaví respondentů.....	33
4.1.2 Vzdělání respondentů	34
4.1.3 Měsíční příjem respondentů.....	35
4.2 Povědomí o důchodové reformě	37
4.3 Podíl respondentů spořících si na důchod.....	39
4.4 Podíl pravidelně spořících respondentů	42
4.5 Výše měsíčně spořené nebo investované částky.....	43
4.6 Využívané produkty.....	45
4.7 Změna výše měsíční úložky.....	47
4.8 Nový produkt na základě diskuze o reformě	48
5 Diskuze	50
6 Závěr	57
7 Seznam použitých zdrojů.....	59
8 Klíčová slova	63
9 Přílohy.....	64

Úvod

Důchodová reforma, jednotlivé návrhy a předpokládané dopady na jednotlivé občany této země jsou velmi často otevíraná témata na půdě české politické scény. Cílem této práce je zjistit, jakým způsobem jsou tyto diskuze, které trvají již řadu let, podstatné pro generaci české populace, která má stále životní úroveň ve svém stáří ve svých vlastních rukách. Práce zkoumá nejen míru informovanosti, částečně i pochopení navrhované reformy u těchto osob, ale také změnu jejich tvorby finanční rezervy na stáří.

K výběru tohoto tématu mě vedlo především každodenní jednání s klienty komerčních bank a můj vlastní úsudek, že ne všechny zveřejňované výsledky výzkumů, zabývajících se finančním chováním občanů, zejména tvořením finanční rezervy na stáří, musejí být směřodonné, protože při své pěti leté praxi v pozici bankovního poradce velmi často pocítuji zcela odlišné chování střadatelů, než které uvádějí média.

V teoretické části této bakalářské práce bych chtěl nejdříve vysvětlit některé základní pojmy vztahující se k zadanému tématu, vysvětlit současný penzijní systém České republiky, představit aktuální návrh chystané důchodové reformy a představit alternativní formy tvorby rezervy na stáří. Praktická část přináší zajímavé výsledky a v závěrečné diskuzi bych chtěl objasnit získaná data na základě srovnání s veřejně dostupnými zdroji.

Zpracováním této práce bych rád připomněl fakt, že individuální vytvoření finanční rezervy na dobu stáří je možností a při ekonomickém vývoji posledních let téměř i povinností každého občana této země.

1 Uvedení do problematiky

1.1 Sociální politika státu a sociální zabezpečení

Člověk v sobě od pravěku chová potřebu sociálního bezpečí, která je přirozenou vědomou i podvědomou konstantou lidského jednání. Zpočátku hledá ochranu a zabezpečení jen své fyzické podstaty, postupem času se však tato potřeba rozšiřuje i o bezpečí proti eventuálním rizikům hospodářského života a postupně krystalizuje požadavek zajištění určitého standardu a základních předpokladů rozvoje osobnosti člověka. V tomto procesu se jedná nejen o kvantitativní a kvalitativní změnu v uspokojování sociálních potřeb, ale současně i o změnu účasti státu v tomto procesu. Působení státu v oblasti zajištění sociálních potřeb člověka se mění od postavení, kdy stát nezasahuje do ekonomické a sociální sféry, až po postavení, kdy se stát výrazně sociálně angažuje, podporuje a reguluje sociální rozvoj. Systém sociálního zabezpečení můžeme chápat za nejdůležitější systém shromažďující nástroje k realizaci sociální politiky. Jedná se o záměrně cílené činnosti nestátních subjektů a samotného státu, které vedou k vytvoření podmínek pro optimální život jedince a k rozvoji jeho osobnosti (15).

Odpovědí každého státu na potřeby každého jedince k vlastnímu rozvoji je sociální politika. Jedním ze zaměření sociální politiky je soubor opatření v oblasti nemocí, sociální péče, pomoci rodinám a předně v oblasti důchodového zabezpečení (35).

Systém sociálního zabezpečení je strukturován do tří základních pilířů. Jedná se o státní sociální podporu, sociální pomoc a sociální pojištění. Sociální pojištění, kterým občané nebo skupiny občanů odkládají část své spotřeby pro případ budoucí nejisté sociální události, je výrazem sociální odpovědnosti občanů k sobě a své rodině, ať vnučeně (povinné pojištění), nebo dobrovolně (39).

Právě pilířem sociálního pojištění se budeme podrobněji zabývat v následujících kapitolách. Zejména s ohledem na rozsáhlé demografické, ekonomické a sociální změny, které se uskutečnily v průběhu posledních 20 – 25 let v Evropské unii, které měly závažné důsledky pro systémy sociální ochrany a na základě kterých nyní stojí Česká republika před rozsáhlou změnou nejen v tomto pilíři sociálního zabezpečení (35).

1.2 Historie práva sociálního zabezpečení

Právo sociálního zabezpečení z historického pohledu sahá do velmi vzdálené minulosti, je to záležitost, která historicky vznikla z úsilí, jímž se nejdříve rodina, postupem času i stát, staraly o potřeby těch, kteří se již sami nemohli postarat vzhledem ke svému stáří o svou existenci. Řečeno dnešní terminologií se lidé, jenž byli v produktivním věku, museli postarat o lidi, jejichž pracovní schopnost nebyla dostatečná k zajištění své základní existence. Z historického pohledu to byla nejdříve rodina, která se postarala o svého člena, jenž tuto pomoc vzhledem ke svému věku potřeboval. Ve středověku začaly být vytvářeny svépomocné podpůrné spolky, nejprve mezi horníky, nazývané hornická bratrstva. V sedmnáctém století byl v českých zemích přijat patent o tulácích a žebrácích, který umožnil obcím přiznávat právo žebrat pouze práce neschopné chudině. O chudé a nemocné práce neschopné osoby se tehdy starala hlavně církev. Ve druhé polovině 18. století dochází za vlády Marie Terezie k rozsáhlé reformě státní správy, jejíž ve vztahu k sociálnímu zabezpečení nejpřevratnější změnou bylo zavedení zaměstnaneckého patentu, který občanům po minimálně deseti letech uspokojivé práce umožňoval přijmout status „neschopen práce (18, s. 30, 31).

Na konci devatenáctého století byla v Německu provedena Bismarckova reforma, která mimo jiné uzákonila povinné starobní a sociální pojištění. Tato reforma měla dopad v mnoha zemích Evropy včetně Rakouska-Uherska, jehož součástí byly i české země. Povinné sociální pojištění v českých zemích bylo v českých zemích vhodným řešením zejména z důvodu malé zodpovědnosti občanů v předtím

dobrovolném principu tohoto pojištění. Po skončení první světové války v době vzniku Československa byly nejprve společně s ostatními převzaty i zákony upravující sociální pojištění. Až později, konkrétně v roce 1924 byl přijat nový právní předpis, na jehož základě vznikla Ústřední sociální pojišťovna, jež zajišťovala mimo jiné starobní pojištění, ze kterého byly hrazeny například dávky v případě stáří. V roce 1948 byl opuštěn po skončení druhé světové války moderně zpracovaný pojistný princip a byly přijaty i v oblasti sociálního pojištění předpisy, jež vycházely ze sovětských zkušeností. V zásadě princip spočíval na státem převzatou péči o občany a na redistributivním pojetí socialismu. Po revoluci v roce 1989 byla zřejmá nutnost rozsáhlých změn nejen v oblasti sociálního pojištění. Byly zrušeny preference v důchodovém systému a systém důchodového pojištění byl centralizován v rámci České správy sociálního zabezpečení (18).

1.3 Principy důchodového pojištění České republiky

Penzijní systém České republiky je v současné době tvořen dvěma pilíři, jedná se o základní důchodový systém a o penzijní připojištění se státním příspěvkem. Základními znaky a principy prvního pilíře jsou solidarita, zásluhovost, povinná účast, všeobecnost a jednotnost (37).

Pojem sociální **solidarita** můžeme dále rozdělit na solidaritu mezi příjmovými skupinami a mezigenerační solidaritu. Mezigenerační solidaritou rozumíme fakt, že systém je financován prostřednictvím pojištění, které odvádí ekonomicky aktivní část obyvatelstva. Systém je tedy průběžně financován (v literatuře označováno anglickou zkratkou PAYG) a zjednodušeně jej můžeme chápat tak, že ekonomicky aktivní obyvatelstvo odvádí pojistné, z něž jsou vypláceny důchody ekonomicky již neaktivním občanům. Solidarita je zde také uplatňována mezi osobami, jejichž příjmy jsou rozdílné, platí zde přímá úměra mezi výší příjmu a výší pojistného, které z něj občan platí. Nejvíce se tato solidarita projevuje mezi osobami s velmi vysokým příjmem

na jedné straně a osobami, které vzhledem k určitému fyzickému nebo duševnímu omezení odvádí nízké nebo žádné pojistné (22).

Zásluhovostí v prvním pilíři penzijního systému České republiky rozumíme skutečnost, že část důchodu každého účastníka je vypočítána procentní výměrou z pojistného, které po dobu svého ekonomicky aktivního života do systému zaplatil. V současné době existuje jak minimální hranice pojistného, tak maximální shora omezená hranice pojistného, kterou může občan zaplatit. Tyto redukční hranice, které omezují zápočet vyšších příjmů, způsobují pokles relativní úrovně důchodu se vzrůstajícími příjmy započitatelnými pro účely důchodového pojištění. Princip **všeobecnosti** je chápán jako určitý personální rozsah neboli okruh osob, které jsou do systému automaticky zařazeny. Dalo by se říci, že účastníky tvoří všechny ekonomicky aktivní osoby. **Jednotnost** systému znamená, že podmínky a pravidla, která se k penzijnímu systému vztahují, platí bez rozdílu pro všechny (22).

Povinnost hradit důchodového pojištění jsou v České republice, dalo by se říct všechny ekonomicky aktivní osoby, pro úplnost je nutné však doplnit, že účast na důchodovém pojištění může být i dobrovolná, založená přihláškou. Celkové vymezení osob, jež jsou účastny systému důchodového pojištění, upravuje Zákon 95/1995 Sb. v aktuálním znění.

1.4 Financování penzijního systému

Možností jak financovat penzijní systém existuje několik. Existují zejména historicky zcela primitivní modely financování, které se vyvinuly v dnešní velmi propracované a sofistikované státní modely financování důchodového systému. Základním předpokladem pro fungující systém je přihlídnutí k hospodářským, demografickým a dalším možným změnám a problémům, které mohou v budoucnu nastat. Efektivní způsob reakce na tyto změny je klíčovým faktorem pro fungování systému

penzijního systému. Velmi podstatnou roli v systému každého státu hraje také daňové zatížení obyvatelstva dané země (22).

Otázkám financování důchodového systému je ve všech zemích je vždy věnována zcela mimořádná pozornost. Teoreticky lze rozlišit následující možnosti financování základního systému důchodového zabezpečení:

- Ze státního rozpočtu, přičemž zdrojem prostředků jsou daně z příjmů
- Ze státního rozpočtu, přičemž zdrojem prostředků jsou příspěvky na sociální důchodové pojištění
- Z fondu odděleného od státního rozpočtu, ve kterém se shromažďují příjmy z příspěvků, se však nevytváří žádná kapitálová rezerva
- Z fondu, ve kterém se při průběžném financování vytváří rezerva na úrovni dlouhodobě investovaného kapitálu
- Financování na principu čistě fondovém (22, str. 178)

Dále je nutné rozlišit provozovatele systému důchodového zabezpečení. Prakticky ve všech zemích je provozování systému penzijního zabezpečení rozloženo mezi veřejný a soukromý sektor. Výrazně rozdílná v mezinárodním měřítku je však váha soukromých a veřejných pilířů penzijního systému. Veřejným provozovatelem penzijních systémů bývá nejčastěji, a Česká republika není žádnou výjimkou, stát. Státem provozovaný penzijní systém znamená, že vláda je zodpovědná za výběr příspěvků a výplatu důchodů. Obvykle můžeme najít dva druhy státních penzí: tzv. paušální (flat-rate) penze a penze spjaté s výdělkem (earnings-related). Paušální důchod znamená, že všichni důchodci mají nárok na tuto pro všechny stejnou dávku, a to bez ohledu na výši jejich výdělků v době, kdy byli ekonomicky aktivní. Naopak penze vypočtené podle výdělků diferencují výši důchodů v závislosti na výši mezd v době, kdy dnešní důchodci byli ekonomicky aktivní. V případě privátních penzijních systémů je odpovědnost za výplatu dávek a většinou také za výběr příspěvků na straně soukromého sektoru. V praxi se nejčastěji setkáme se dvěma možnými způsoby. Tím prvním je situace, kdy jsou penzijní plány organizovány zaměstnavateli (employer's

mandate nebo-li occupational schemes). Druhým řešením je delegovat mandát až na úroveň občanů, tzn. zavést individuální penzijní účty, které spravuje penzijní fond a na kterých si občané po dobu své ekonomické aktivity spoří na své stáří (**3, str. 12**).

1.4.1 Financování penzijního systému a výše důchodu v České republice

Základní důchodový systém je financován prostřednictvím plateb sociálního pojištění, v jehož rámci je zahrnuto i důchodové pojištění. Adresátem plateb je stát, konkrétně se jedná o příjem státního rozpočtu a tyto platby jsou vedeny na zvláštním účtu, jak ostatně stanovuje i zákon o sociálním pojištění v jednom ze svých úvodních ustanovení (**40**). Na výdajové straně státního rozpočtu je potom vedena výplata důchodu.

Základním vztahem, který v tomto systému vzniká, je platba sociálního pojištění, vztah pojistný na jedné straně a na straně druhé výplata důchodu, vztah dávkový na straně druhé. Pokud někomu vznikne při splnění zákonných podmínek nárok na dávku, je tento dávkový vztah obligatorní, což znamená, že stát tuto dávku musí vyplatit (**18**).

V České republice bylo ke konci měsíce března vyplaceno 2 340 218 starobních důchodů v průměrné výši 10 740,-Kč. Počet pracujících ke stejnému datu byl 4 933 997 občanů, čímž byl počet poplatníků na jednoho starobního důchodce 2,11 občanů. Každoroční nárůst počtu starobních důchodců je zřejmý například ze srovnání s rokem 2007, kdy bylo v České republice evidováno pouze 1 997 503 starobních důchodců (**27**).

Výše starobního důchodu v České republice je dvousložková, zaokrouhluje se vždy na celé koruny směrem nahoru. První složku starobního důchodu tvoří základní výměra, která je pro všechny druhy důchodů stejná. V současné době je výše této

základní výměry stanovená procentní sazbou z průměrné mzdy - 9% (18, str. 227). K 30. 6. 2012 základní výměra byla ve výši 2 270 Kč. Druhou složku starobního důchodu tvoří procentní výměra, její výše je vypočtena každému důchodci individuálně za každý celý rok doby pojištění a je tvořena 1,5% z výpočtového základu. Minimální částka této druhé složky činila k 30. 6. 2012 nejméně 720 Kč. Jednotlivé změny v souvislosti například s předčasným odchodem do starobního důchodu a jeho vlivem na konkrétní výši této výměry upravuje Zákon č. 155/1955 Sb., o důchodovém pojištění (29).

1.5 Orgány důchodového pojištění

Právní úpravu organizace a provádění, sociálního zabezpečení obsahuje zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1992 (28). V oblasti důchodového pojištění stát zastupuje Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), jež je ústředním orgánem státní správy. Do působnosti MPSV spadá legislativní činnost a vydávání obecně závazných vyhlášek. Tento resort dále vykonává řídicí a kontrolní činnost a v neposlední řadě v rámci soudního přezkumného a odvolacího řízení posuzuje zdravotní stav a pracovní schopnost obyvatel. Ministerstva obrany, vnitra a spravedlnosti v oboru své působnosti řídí, kontrolují a svými orgány provádějí důchodové pojištění osob, které jsou vůči nim ve služebním, zaměstnaneckém, nebo jiném pracovním poměru (40).

Podle § 6 odst. 4 písm. l) zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o organizaci a provádění sociálního zabezpečení"), poskytují občanům a organizacím odbornou pomoc ve věcech sociálního zabezpečení okresní správy sociálního zabezpečení; na území hlavního města Prahy vykonává působnost okresní správy sociálního zabezpečení Pražská správa sociálního zabezpečení. Nadřízeným orgánem okresní (Pražské) správy

sociálního zabezpečení je Česká správa sociálního zabezpečení. Česká správa sociálního zabezpečení má svá detašovaná pracoviště ve všech krajských městech, detašovaná pracoviště mají shodné sídlo s okresní správou sociálního zabezpečení v krajském městě. Česká správa sociálního zabezpečení podle § 5 písm. e) zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení řídí a kontroluje činnost okresních správ sociálního zabezpečení **(28)**.

1.6 Nutnost reformy

Systémy důchodového zabezpečení představují na poli ekonomické teorie i praxe v posledních asi dvaceti letech hojně diskutovanou oblast. Nejinak je tomu již několik let i v České republice. Státní penzijní systém představuje objemově významnou součást celkových veřejných financí. Výdaje na důchody jsou také nejvýznamnější složkou tzv. mandatorních výdajů bez ohledu na to, vymezí-li se širším nebo užším způsobem. S tím, jak se i v české populaci začínají projevovat známky tzv. stárnutí populace, vystupuje penzijní problematika stále více do popředí, protože již nelze přehlédnout, že nezanedbatelná část deficitů státního, potažmo veřejných rozpočtů je v posledních letech způsobena právě deficitem penzijního systému. Zatímco v první polovině let devadesátých dosahoval systém výrazných přebytků, vývoj ve druhé polovině desetiletí je ve znamení deficitů, které vykazují zhoršující se tendence. Pokles výkonu domácí ekonomiky v závěru devadesátých let tento problém ještě více zvýraznil **(3, str. 9)**. V roce 2011 se na penze vydalo o 39,5 miliardy Kč více, než se vybralo. Tento schodek penzijního účtu v posledních letech stále narůstá, přičemž je zajímavé, že se každoročně zvyšuje objem vybrané sumy v rámci pojistného, z čehož vyplývá, jak významnou roli hraje právě demografický vývoj v české společnosti **(8)**. Nicméně demografický vývoj není jediným faktorem, který má dopad na schodek na schodek penzijního účtu. Mnohem podstatnější vliv na pokles výběru pojistného má globální ekonomická krize, která způsobila nárůst nezaměstnanosti a prudký pokles HDP, s čímž souvisí pokles odvodů pojistného.

1.6.1 Demografický vývoj

Od druhé poloviny 20. Století postihuje téměř všechny země světa demografické stárnutí společnosti. Podíl starších osob v populaci narůstá. Tento nárůst se stává sociálním problémem, zejména ve spojitosti s důchodovým systémem či zdravotnictvím a rostoucími náklady na sociální zabezpečení a lékařskou péči (2).

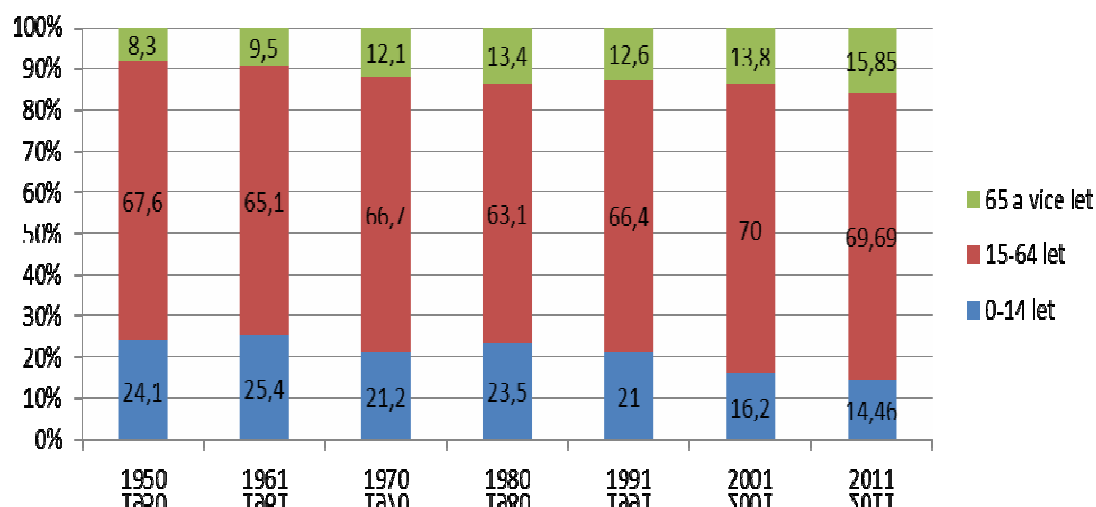
Termín stárnutí je nutné rozlišit jednak z pohledu jednotlivce a jednak z pohledu celé populace. U jednotlivce znamená stárnutí biologický proces, kterým je organismus modifikován od narození do smrti, jednoduše chápáno, je to zvyšování věku jednotlivce. Výraz "biologický věk" poukazuje na objektivní stav fyzického vývoje či degenerace. Jinými slovy, stárnutí lidského organismu je permanentní a omládnutí není možné (21).

Stárnutí v demografickém smyslu se naopak týká celé populace a oproti jednotlivci může stárnoucí populace omládnout zvýšením podílu mladých věkových skupin. K demografickému stárnutí dochází v důsledku změn v charakteru demografické reprodukce a mění se při něm zastoupení dětské a postreprodukční složky v populaci. Může být vyvoláno dvěma faktory. Prvním je relativní zpomalení růstu mladších věkových skupin, které je většinou výsledkem poklesu úrovně plodnosti a porodnosti. Tento typ stárnutí se nazývá „stárnutí v základně věkové pyramidy“. Druhým faktorem je zrychlení růstu počtu osob ve starším věku, které je důsledkem rychlejšího snižování měr úmrtnosti ve vyšším věku. To vede k prodlužování naděje dožití a tím k častějšímu dožívání se vyššího a vysokého věku. V tomto případě jde o typ "stárnutí ve vrcholu věkové pyramidy“. Obvykle však oba uvedené typy probíhají současně (9).

Demografické stárnutí je proces, při kterém dochází postupně ke změně věkové struktury obyvatelstva a to takovým způsobem, že se zvyšuje podíl osob starších 60 let a snižuje se podíl osob mladších 15 let. To znamená, že počet lidí starších věkových skupin roste relativně rychleji než populace jako celek (2).

Z následujícího grafu můžeme vidět vývoj podílů hlavních věkových skupin z úhrnu obyvatelstva v bývalém Československu a posléze České republice v letech, kdy byla prováděna sčítání lidí, domů a bytů.

Graf A: Složení obyvatelstva ČR podle hlavních věkových skupin (v %) v letech 1950 až 2011

Zdroj dat: Český statistický úřad, www.czso.cz

Když porovnáme výsledky všech sčítání lidu od roku 1950, vidíme dlouhodobý rostoucí trend u podílu osob 65letých a starších. Oproti tomu věková skupina dětí do 14 let má opačný trend. Výrazný pokles zaznamenáváme u dětské složky po roce 1991, kdy dochází k poklesu až o 7,46 procentních bodů ve srovnání se sčítáním v roce 2011. Tento úbytek je zapříčiněn nízkou porodností, která má stále klesající tendenci.

Urychlení populačního stárnutí v posledních dvaceti letech je nejlépe viditelné z porovnání odvozených ukazatelů, jakým je například průměrný věk obyvatelstva (viz tabulka A. Vývoj průměrného věku v ČR v letech 1950 až 2011). A právě průměrný věk obyvatel stále roste. Zatímco v roce 1970 byl průměrný věk u mužů 33,7 a u žen 36,8 let, v roce 2011 už je to u mužů 39,3 a u žen 42,3 let. Celkově se průměrný věk zvýšil od té doby až o 5,5 roku.

Tabulka A: Vývoj průměrného věku v ČR v letech 1950 až 2011

Průměrný věk	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011
Muži	32,4	33,2	33,7	33,6	34,6	37,1	39,3
Ženy	34,4	35,8	36,8	37,0	38,0	40,3	42,3
Celkem	33,5	34,5	35,3	35,4	36,3	38,8	40,8

Zdroj dat: ČSÚ a Svaz průmyslu a obchod

1.7 Penzijní reforma

Na úvod této kapitoly je nutné uvést, že v České republice proběhla tzv. Malá důchodová reforma, jež přinesla změny, které platí od 1. 1. 2010. Nejvýznamnějšími změnami bylo zvýšení věkových hranic pro odchod do důchodu a postupné zvyšování počtu let potřebné doby pojištění. Tento nárůst bude zastaven až v roce 2018, kdy pojištěnci vznikne nárok na odchod do starobního důchodu v době, kdy získá nejméně 35 let pojištění **(18)**.

Penzijní reforma, která vstoupí v účinnost od roku 2013, je reakcí na nepříznivý demografický vývoj a z něho plynoucí dlouhodobou neudržitelnost současného systému důchodového pojištění. Zároveň zavádí prvky diverzifikace do financování penzijního systému. Stávající struktura penzijního systému založená na státním průběžném systému (PAYG) rozšířeném o možnost dobrovolného penzijního připojištění u penzijních fondů bude rozšířena o nově zřízený (druhý) fondový pilíř **(5)**.

Tento pilíř nově vznikne od 1. 1. 2013. Každý občan bude mít možnost se dobrovolně sám rozhodnout, zda převede 3% svého vyměřovacího základu z prvního pilíře do nově vzniklého druhého pilíře, k této částce bude povinen přidat další 2% ze svých vlastních zdrojů. K dobrovolnosti vstupu do druhého pilíře se vyjadřuje

například ekonomka Markéta Šichtařová, která uvádí: Je to jednoznačně dobrá volba. Ve financích platí základní princip – každý má jiný sklon k riziku, každý je jiného věku a tím si musí dávat jiný pozor. Každý má také jiný majetek a může si dovolit jinak riskovat. Vláda ale nejprve zvažovala, že všichni bez rozdílu budou spořit s penzijními fondy povinně, protože to je vhodné pro každého. Původní návrh, kdy jsme se všichni měli stát povinně gamblery, odmítám. Každý potřebuje jiný mix rizika **(103)**. Vyvedení části svého vyměřovacího základu z prvního pilíře je odborně nazýváno opt-out **(4, str. 270)**.

Finanční prostředky, které si občan vyvede z prvního pilíře navýšené o zmiňované 2% z vlastních zdrojů občana, budou investovány ve transformovaných penzijních fondech a v nových institucích, kterým byla udělena licence České národní banky. Každý takto nově vzniklý penzijní fond bude povinen svému klientovi nabídnout 4 fondy. Jedná se o dynamický, vyvážený, konzervativní fond. Čtvrtou možností pro každého občana bude fond investující pouze do českých státních dluhopisů. Občan si tedy bude moci vybrat fond podle jeho očekávaného výnosu a zároveň podle míry rizika, kterou bude ochoten v tomto konkrétním fondu akceptovat **(104)**.

Jestliže v předchozích kapitolách je uvedena garance návratnosti uložených finančních prostředků na účty současných penzijních připojištění, fondy vzniklé v druhém pilíři tuto garanci obsahovat nebudou. Je nepochybné, že tento fakt bude hrát důležitou roli v rozhodování každého občana, zda do druhého pilíře vstoupí či nikoliv. Ekonomka Markéta Šichtařová otevřeně říká, že do druhého pilíře chystané penzijní reformy nevstoupí. Považuje to za příliš velké riziko, protože rozhodnutí spořit ve fondech a odvádět do nich pět procent svých příjmů již nebudou moci lidé nikdy změnit. "Penzijní fond i stát může zkrachovat. Spoléhat se na kohokoliv jiného než sám na sebe, je vždy riziko. Lidé mají mít svobodu, aby se zabezpečili na penzi způsobem, který sami uznají za vhodný," říká analytička Markéta Šichtařová. Jak dodává, průběžný státní důchodový systém nemůže nikdy zkrachovat. "I když v něm může být méně peněz, poběží pořád dál." **(36)**

Na finanční prostředky, které občan investoval v rámci penzijních fondů druhého pilíře, vznikne občanovi nárok dosažením věkové hranice přiznání starobního důchodu. Tento důchodce si poté bude moci zvolit způsob výplaty svých zhodnocených finančních prostředků. Vždy se bude jednat o výplatu formou pravidelné penze, občan si bude moci zvolit mezi doživotní penzí a penzí rozpočítanou na dobu 20 let (19).

V porovnání se současným penzijním připojištěním jsou fondy druhého pilíře ve srovnání se současným penzijním připojištěním dále bez státních příspěvků a není možné v souvislosti s vloženými příspěvky uplatňovat daňové výhody. Do fondů druhého pilíře nebude moci přispívat zaměstnavatel a není zde možné vložit mimořádný jednorázový vklad, případně není také možné vybrat si polovinu naspořených prostředků po uplynutí 15 let tak, jak tomu bylo v rámci výsluhové penze u penzijního připojištění (12).

Na závěr této kapitoly je nutné uvést možnost budoucí změny případně i celého zrušení důchodové reformy vzhledem k současné nestabilní politické situaci. Jak například uvádí předseda ČSSD Bohuslav Sobotka: „Předčasné volby, ať už nyní v červnu, nebo na jaře příštího roku, dávají nejlepší vyhlídky pro zrušení chybného druhého důchodového pilíře, který přes náš odpor prosadila koalice. Předčasné volby letos by byly pro tento účel daleko vhodnější, protože druhý pilíř začne od ledna nabírat účastníky.“ (7)

1.8 Alternativní možnosti tvorby finanční rezervy na stáří

V předcházejících kapitolách jsme se seznámili se způsobem výpočtu starobního důchodu, s nepříznivým stavem účtu penzijního systému a s pesimistickými prognózami, které, jak se později přesvědčíme ve výsledcích výzkumu, přinutily nebo ještě přinutí většinu ekonomicky aktivních občanů vytvářet si vlastní rezervu finančních prostředků na stáří.

V této kapitole se zaměříme na konkrétní parametry jednotlivých produktů, které jsou pro občany k dispozici v komerčních institucích. Jedná se o produkty komerčních bank, komerčních pojišťoven, stavebních spořitelen a penzijních fondů.

Každý člověk v této zemi má velké množství možností, jak si svou finanční rezervu vytvářet, média jej dennodenně informují a částečně i ovlivňují prostřednictvím celé řady reklam, upoutávek a slibují vysoké zhodnocení vložených finančních prostředků. Pro každého člověka hrají velmi významnou roli zejména dva faktory, které určují výši finančních prostředků, které si člověk ukládá a preferenci určitého druhu konkrétního produktu, do kterého spoří.

V první řadě se jedná o výši jeho současného příjmu. Při logické úvaze nás jistě na první pohled napadne, že čím vyšší je příjem člověka, tím vyšší bude i jeho úložka do tvorby finanční rezervy. Detailně si tento vztah rozebereme na základě výsledků výzkumu. Druhým zásadním faktorem, který ovlivňuje způsob tvorby finanční rezervy je investiční profil klienta. Pojem investiční profil si podrobněji rozebereme níže v souvislosti s možnostmi investování prostřednictvím podílových fondů. Obecně ale platí ten fakt, že vyšší očekávaný výnos s sebou přináší i vyšší určité riziko například poklesu hodnoty investované částky. Způsob vnímání tohoto rizika ovlivňuje střadatele v tom smyslu, že někteří volí takové produkty, které přinášejí ve srovnání s jinými podstatně menší potenciální výnos, přičemž riziko, které je s jejich investicí spojené je minimální. Na straně druhé se můžeme setkat s lidmi, pro které je zajímavější potenciálně vyšší zhodnocení tedy vyšší výnos z jejich investice i přes podstatně vyšší riziko poklesu.

1.8.1 Spoření „pod polštář“

Nejjednodušším způsobem, jak si vytvářet finanční rezervu na stáří, nebo jak obecně spořit je i v dnešní moderní době někdy využívané spoření „pod polštář“. Češi

jsou při ukládání svých volných finančních prostředků trvale konzervativní a v nabídce investičních možností dostupných na trhu se příliš neorientují. Své peníze mají lidé v České republice nejčastěji uloženy na běžných účtech a každý druhý občan ČR si spoří doma. V popředí zájmu se již několik let drží investice do nerizikových finančních produktů se stání podporou - stavební spoření, penzijní připojištění a životní pojištění. Investice s možností vyššího výnosu, ale i vyšší mírou rizika (cenné papíry, podílové či zajištěné fondy) své místo mezi lidmi stále hledají **(16)**. Pokud pomíneme možná rizika spojená s uchováváním finančních prostředků mimo peněžní ústavu, například uchované v privátním trezoru v domě, je zde zejména v souvislosti s ukládáním prostředků na delší dobu velmi nepříznivým faktorem inflace.

1.8.2 Běžný účet

Nejjednodušším produktem, který nabízejí tuzemské banky, jsou běžné účty. Ve srovnání se zmiňovaným spořením „pod polštář“ pro potenciálního střadatele může hrát významnou roli fakt, že tyto vklady jsou pojištěny. V možnostech bankovní regulace a dohledu v tržních podmínkách není a nemůže být zabránit krachu každé banky. K zajištění, aby takovéto ukončení činnosti banky mělo minimální dopady především na drobné klienty bank slouží Fond pojištění vkladů, jehož činnost je upravena zákonem o bankách. Výše náhrady se vypočítá z celkového objemu pojištěných vkladů jednotlivého vkladatele u dotčené banky a poskytuje se ve výši 100 % tohoto objemu, maximálně však do výše ekvivalentu 100 tisíc EUR pro jednoho vkladatele u jedné banky **(4)**. Tímto ustanovením ČNB je tedy pro střadatele, pokud jeho vklad nepřesahuje uvedený limit, eliminované riziko možné ztráty vložených finančních prostředků. Většina tuzemských bank má však na běžných účtech nastavené prakticky nulové zhodnocení. Úročení běžných účtů se dlouhodobě pohybuje na minimu. Roční zhodnocení finančních prostředků jen výjimečně nezačíná nulou a pohybuje se nejčastěji v řádu několika desetin či setin procenta ročně **(13)**.

1.8.3 Spořicí účet

Pojištění vkladů, které bylo uvedeno v předcházejícím odstavci se vztahuje také na spořicí účty. Spořicí účet se od běžného v zásadě neliší, ve většině případů nejsou vložené finanční prostředky nijak časově vázány, nemusejí být podávány výpovědní lhůty pro jejich výběr, apod. Zásadní rozdíl mezi běžným a spořicí účtem spočívá ve zmiňované úrokové sazbě. Pokud uvádím, že na běžných účtech je výše úrokové sazby prakticky nulová, zhodnocení na spořicích účtech se napříč celým spektrem českých bank pohybuje v řádu několika procent. Pro příklad čtveřice největších bankovních domů v české republice nabízí aktuálně toto zhodnocení: Česká spořitelna 0,8% až 3,2%, Československá obchodní banka 1,5% p. a., Komerční banka 1,5% p. a. a Raiffeisenbank 0,8% p. a. **(23)**.

1.8.4 Termínovaný vklad

Další alternativou produktu, ve kterém je možné spořit případně vytvářet finanční rezervu na stáří jsou komerčními bankami nabízené termínované vklady. Rozdíl mezi spořicím účtem a termínovaným vkladem spočívá v tom, že spořicí účet je otevřený na dobu neurčitou s dohodnutou výpovědní lhůtou, v některých případech dokonce bez výpovědní lhůty, kdežto termínovaný vklad je sjednán na dobu určitou. Spořicí účty jsou tedy likvidnější. Dalším rozdílem je, že termínovaný vklad má fixně stanovenou částku po celou dobu jeho trvání, naopak spořicí účet umožňuje libovolné vkládání prostředků. Navíc mají spořicí účty oproti termínovaným vkladům také tu výhodu, že požadují výrazně nižší minimální vklad. Někdy není tato podmínka dokonce stanovena vůbec **(23)**. Ve volbě střadatele mezi možnostmi spořit finanční prostředky na spořicím účtu nebo spořit na termínovaném hraje tedy významnou roli právě výpovědní lhůta daného produktu. Jestliže člověk bude brát své spoření jako tvorbu rezervy na stáří, může pro něho být zajímavý i například termínovaný vklad s pětiletou výpovědní lhůtou. Bankovní domy v České republice na těchto dlouhodobých termínovaných vkladech nabízejí toto roční zhodnocení: Česká spořitelna

3% p. a., Československá obchodní banka 2,8% p. a. , Komerční banka 2,6% p. a. a Raiffeisenbank 2,8% p. a. (24).

1.8.5 Bankovní dům vs. Spotřební družstvo

V České republice je možné využívat spořicí a termínované vklady nejen jako produkty komerčních bank, ale tyto spořicí účty nabízejí také družstevní záložny, lidově řečeno kempeličky. Zatímco zákazníky klasické banky jsou klienti, u záložen jsou to členové. Aby fyzická nebo právnická osoba mohla využívat služeb záložen, musí se nutně stát jejím členem. Stačí podepsat přihlášku, složit členský vklad, případně zaplatit zápisné či vstupní vklad. Jejich výše je u každé záložny jiná. Většinou se ale tato částka pohybuje od několika korun až po jeden tisíc korun. Po jejím složení už nic nebrání plnému využívání služeb družstevních záložen, samozřejmě stejně jako v bankách, i v záložnách se při zakládání každého účtu podepisuje smlouva o běžném či vkladovém účtu (10). Pokud porovnáme spořicí produkty družstevních záložen se spořicími účty nebo termínovanými vklady bank pouze z pohledu úrokové sazby, je uložení v družstevních záložnách pro střadatele zajímavější. Pro srovnání například roční úroková sazba spotřebního družstva Akcenta je u termínovaného vkladu s dvouletou výpovědní lhůtou 3,8% p. a., výše roční úrokové sazby Záložny Creditas činí 3,3% p. a. (33).

Jsou tyto kempeličky bezpečné? Podobně jako při srovnání spořicíh účtů můžeme i u nejvýhodnějšíh termínovaných vkladů zaznamenat atraktivní úrokové sazby spořitelních družstev, lidově řečených kempeličky. Mnoho lidí na ně však stále hledí s určitým despektem. Mají v paměti krachy některých kempeliček v devadesátých letech 20. století. Nabízí se proto otázka, zda jsou vklady do spořitelních družstev stejně bezpečné, jako uložení peněz v bankách. „Otázku bezpečnosti řeší pojištění a to se vztahuje jak na vklady v bance, tak na vklady ve spořitelních družstvech a záložnách. Termínované vklady jsou ze zákona pojištěny do 100 procent, maximálně však do 100 000 eur,“ vysvětluje Dagmar Prajzlerová. Její slova potvrzuje i Patrik Nacher: „Vklady

jsou pojištěny úplně stejně jako u velkých bank. Když se na to podíváte čistě prakticky, tak se naopak případný pád družstevní záložny ještě dá z Fondu pojištění vkladů ustát, ale kdyby padla velká banka, tak by se to pak řešilo zřejmě prostřednictvím státního rozpočtu. Kdo ví, jak by to ale dopadlo.“(33)

1.8.6 Investiční a kapitálové životní pojištění

Prvním z řady spořicíh produktů, které pro možnost tvorby finanční rezervy na stáří určitým způsobem zvýhodňuje stát, je životní pojištění. Jde o kombinaci dvou velmi odlišných typů produktů, rizikového pojištění smrti (obvykle i invalidity, kdy je pak pojištěný zproštěn od placení dalšího pojistného) a investování. Pojištěný tedy zajišťuje jak pozůstalé v případě své smrti, tak sebe, dožije-li se konce pojištění. Stát zde nepřipisuje střadateli žádné státní příspěvky přímo na účet jeho spoření, ale podporuje střadatele formou daňového zvýhodnění. Fyzické osoby a jejich zaměstnavatelé si mohou odečíst část zaplaceného pojistného ze základu daně z příjmu. Maximální výše pro jednotlivce je stanovena na 12 tisíc korun ročně. Zaměstnavatel pak má možnost odečíst zaplacené pojistné až do výše 8 tisíc korun ročně za každého zaměstnance. Takto odečtená částka je osvobozena od placení sociálního a zdravotního pojištění. Zákon ovšem stanoví podmínky pro uplatnění daňových odpočtů, které musí platit současně: pojistka byla sjednána minimálně na 5 let a pojištěný v době výplaty plnění dosáhl 60 roků věku (34). Možnost uplatnění daňového zvýhodnění je pro každého střadatele při splnění uvedených podmínek zcela dobrovolná, je však nutné dodat, že pokud se střadatel rozhodne předčasně vypovědět sjednanou smlouvu, ze které v průběhu jejího trvání uplatňoval daňové zvýhodnění, je povinen tyto finanční prostředky v následujícím roce zpětně vrátit.

Jaký je rozdíl mezi investičním životním pojištěním a kapitálovým životním pojištěním? Investiční životní pojištění (IŽP) je pojištění, u kterého je výše plnění vázána na hodnotu podílových jednotek. Na rozdíl od kapitálového životního pojištění (KŽP),

v jehož případě se pojišťovna při podpisu smlouvy zavazuje k vyplacení konkrétní částky při dožití se konce pojištění, u IŽP žádnou takovou garanci nemáte. Můžete tak za stejně peněz (rozuměj zaplacené pojistné) dostat více či méně "muziky" (rozuměj pojistného plnění) než u KŽP. Záleží na tom, jak se povede právě vámi zvolenému investičnímu portfoliu. Investiční riziko tedy v případě IŽP nesete vy, nikoliv pojišťovna jako je tomu u KŽP (34).

Investiční nebo kapitálové životní pojištění je zejména s ohledem na daňové zvýhodnění na první pohled vhodnou alternativou pro vytváření finanční rezervy na stáří. Je však nutné také přihlídnout k faktu, že každá pojišťovna, která pojištění nabízí, si z každého příspěvku strhává určitý správní poplatek. Každý potenciální klient by si proto měl uvědomit, že první dva roky bude platit provizi svému poradci, takže kdyby chtěl pojistku zrušit (a inkasovat zpět tzv. odkupné), nedostane často ani korunu. První dva roky (někdy i více let) je investován jen zlomek placených peněz, což klienta vlastně připraví o ty nejnynosnější, nejdéle investované částky (34).

1.8.7 Stavební spoření

Dalším produktem, který svým příspěvkem podporuje stát je stavební spoření. Tento produkt byl v nedávné minulosti předmětem rozsáhlých debat a změny, které byly ministerstvem financí představeny, vzbudily velkou nevěru u klientů stavebních spořitelů a do jisté míry také ovlivnily pohled potenciálního klienta na tento produkt. Stavební spoření je spořicí produkt určený především na podporu bydlení, které klientům umožní naspořit si finanční prostředky a zároveň si za výhodných podmínek půjčit chybějící část potřebné částky na získání či rekonstrukci bydlení. Pokud střadatel využívá Stavební spoření pouze jako spořicí produkt, jedná se v současné době o jeden z nejvýhodnějších produktů na českém trhu. Vložené finanční prostředky jsou v současné chvíli klientům stavebních spořitelů zhodnocovány úrokovou sazbou, která se průměrně pohybuje okolo 2% p. a., navíc je zde právě státní podpora, která v současné době činí 10% z uspořené částky max. 2000 Kč od roku 2011 - (podpora

za rok 2010 připisována v 4/2011 je daněna 50%, tj. klienti s dosavadní podporou 3000 Kč obdrží 1500 Kč a klient s podporou 4500 Kč obdrží 2250 Kč). Doba, po kterou musí mít klient uzavřené Stavební spoření, aby mu byla vyplacena státní podpora je 6 let, maximální doba po kterou je možné výhody Stavebního spoření využívat a čerpat státní podporu není nijak omezen, proto je možné i tento produkt využívat pro tvorbu finanční rezervy na stáří **(20)**.

Zde je však nutné doplnit fakt, že v současné chvíli byl vládou České republiky schválen návrh zákona, který podmínky Stavebního spoření změní. Vláda dne 18. dubna 2012 schválila návrh zákona, kterým se mění podmínky stavebního spoření (dále jen „novela“). Novela byla vládou předložena k projednání Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky – legislativní proces stále probíhá a novela může dostat změny. Předpokládané datum nabytí účinnosti novely je 1. ledna 2014 a novela obsahuje koncepční změny v zavedení účelového vyplácení státní podpory a v rozšíření okruhu poskytovatelů stavebního spoření o univerzální banky **(25)**.

1.8.8 Investování na kapitálovém trhu

V předchozích odstavcích byly představeny jednotlivé kategorie produktů, ve kterých je možné si vytvářet finanční rezervu na stáří. Jednalo se o produkty, ve kterých střadatel spoří své peníze. Spořením rozumíme pravidelné ukládání peněz na bankovní účet či spořicí vklad, kde jsou prakticky bez rizika úročeny zpravidla předem známou úrokovou sazbou. Nyní si představíme možnost, jak člověk své peníze může investovat. Investování je ukládání peněz do takových aktiv, která s sebou nesou riziko ztráty hodnoty, výměnou za možnost vyššího výnosu **(38)**.

Co je to kapitálový trh? Velmi zjednodušeně jej lze přirovnat k tržišti – na kapitálovém trhu se nakupují a prodávají cenné papíry. Místo prodávajících zaujímají na kapitálovém trhu obchodní společnosti (firmy), které vydávají cenné papíry, jejichž prodejem získávají prostředky pro svou podnikatelskou činnost.

Společnostem, které vydaly cenné papíry, se říká eminenti. Kupujícími jsou investoři, kterými mohou být fyzické nebo právnické osoby. Prostřednictvím kapitálového trhu tedy dochází k přesunu peněz od těch, kteří je mají, ale momentálně nepotřebují, k těm, kteří je nemají, ale pro své plány potřebují (**38, str. 4**).

Na kapitálovém trhu je možné investovat například do dluhopisů, hypotečních zástavních listů nebo akcií. Investovat peníze pouze do akcií představuje určité riziko, zvláště pro toho, kdo není v této oblasti dostatečně zkušený a nemá dostatek informací o vývoji trhu, hospodářské situaci společností, předpovědích jejich budoucího vývoje apod.

Rozhodovat o tom, jaké konkrétní cenné papíry je vhodné nakoupit, však nemusíte sami, můžete využít kolektivního investování. Jeho nejběžnějším způsobem typem jsou otevřené podílové fondy. Ty shromažďují peníze od investorů, za které pak profesionální správce nakupuje ve větších objemech různé cenné papíry na kapitálovém nebo peněžním trhu. Díky takto sdružené investici se pak významně rozkládá riziko pro každého podílníka oproti investici v menším objemu zaměřenou na vlastní pěst. Každý investor obdrží podle výše investované částky určitý počet podílových listů, jež představují podíl na majetku ve fondu. Podílové listy otevřených podílových fondů může podílník (vlastník podílových listů) kdykoli zpět odprodat investiční společnosti, která má povinnost je odkoupit za cenu, která odpovídá podílu na skutečném majetku ve fondu. Při investování menších částek (stovky či tisíce korun) nebo při pravidelném investování (například měsíčně) je investování do fondů obvykle výhodnější a téměř vždy méně rizikové než investování do konkrétních akcií nebo dluhopisů (**38**).

2 Cíle práce a hypotézy

2.1 Cíle práce

Primárním cílem práce je ověřit zadané hypotézy spočívající ve změně vytváření finanční rezervy občana české republiky na své stáří.

Pro výzkumné šetření byl vytyčen jeden hlavní cíl.

Cíl 1: Cílem práce není ekonomická analýza dopadu připravované důchodové reformy na státní rozpočet nebo na ekonomickou situaci obyvatel. Hlavním cílem je nalezení změny ve finančním chování obyvatel, zejména změna ve způsobu individuálního vytváření finanční rezervy na stáří.

2.2 Hypotézy

Podnětem pro výzkum byly dvě hypotézy.

Hypotéza 1: Diskuze o navrhované důchodové reformě a zejména jednotlivé výpočty ekonomických dopadů na jednotlivé obyvatele vedou min. 50% občanů ČR ve věku 20-45 let k individuálnímu vytváření nebo ke změně tvorby finanční rezervy na stáří.

Hypotéza 2: Minimálně 30% občanů ČR ve věku 20-45 let začíná využívat nabídku ziskových finančních institucí a vytvářejí si finanční rezervu na stáří v produktech stavebního spoření, penzijních fondech a podílových fondech.

3 Metodika

Pro zpracování výzkumné části bakalářské práce byla použita metoda kvantitativního výzkumu. Tento výzkum byl realizován pomocí dotazníkového šetření. K tomuto šetření byl vytvořen dotazník, který byl určen respondentům ve věku od 20 do 45 let v Jihočeském kraji a respondentům ve věku od 25 let do 40 let v Praze. Tento dotazník obsahuje 7 věcných otázek a 4 otázky byly identifikační. Všechny otázky jsou uzavřené. Každému respondentovi byl představen cíl práce, krátké informace o autorovi a vysvětlení k předloženému dotazníku. Dotazník byl zcela anonymní. Distribuci dotazníků předcházela krátký pilotní výzkum, ve kterém byla zhodnocena srozumitelnost a správná formulace otázek s ohledem na cíle bakalářské práce.

Výzkum byl realizovaný v průběhu dubna až června roku 2012 a byl lokalizován v Jihočeském kraji, konkrétně ve městech České Budějovice, Jindřichův Hradec a Třeboň. Součástí výzkumu byl také kontrolní vzorek respondentů, který byl lokalizován do Prahy. Respondenti byli osloveni osobně, prostřednictvím emailu a část také telefonicky.

Základní vzorek byl směřován respondentům v Jihočeském kraji, celkem bylo osloveno 200 osob v uvedeném věku, tak aby byli osloveni respondenti se základním až po vysokoškolské vzdělání napříč všemi příjmovými skupinami. Z tohoto počtu tři čtvrtiny respondentů vyplnily dotazník, čímž bylo dosaženo požadovaného počtu 150 respondentů pro základní vzorek. Pro kontrolní vzorek bylo v Praze osloveno 97 respondentů, z nichž 40 projevilo zájem podílet se vyplněním dotazníku na výzkumu.

Vyplněné dotazníky byly vyhodnoceny a zpracovány v aplikaci Microsoft Office Excel 2007. Na základě tohoto zpracování byly vytvořeny grafy a tabulky, které názorně a jasně popisují závěry výzkumu. Data, jež tvoří výstupy výzkumu, byla pro přehlednost zaokrouhlena na celá čísla, čímž může v některých případech nastat

odchýlení hodnoty jedna od celkového součtu 100%. Tuto odchylku považují za zanedbatelnou a nezkreslující dané výsledky.

Výstupy výzkumu na základě základního a kontrolního vzorku jsou v grafech znázorněny zvlášť z důvodu ekonomických a sociálních odlišností Jihočeského kraje a hlavního města české republiky Prahy. Výsledky jsou také vyhodnoceny zvlášť pro obě pohlaví. Závěrečné výstupy jsou znázorněny celkově.

4 Výsledky

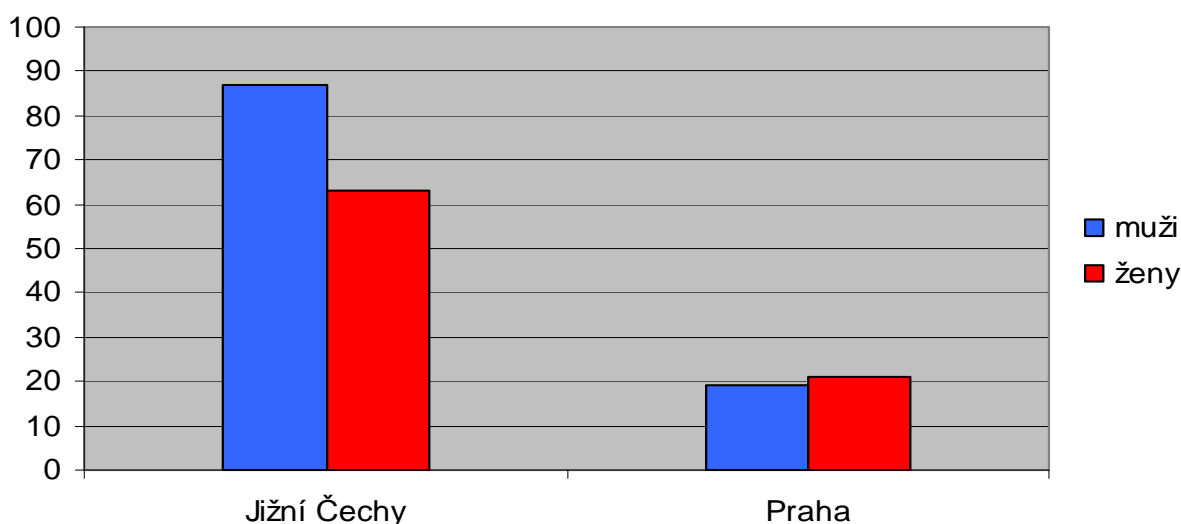
4.1 Charakteristika celkového vzorku

V identifikační části dotazníku (viz Příloha č. 1) jsem zjišťoval základní údaje o respondentech, konkrétně pohlaví, bydliště, dosažené vzdělání a průměrný čistý měsíční příjem. Na základě těchto zjištěných identifikačních údajů bylo možné nahlížet na vybraný vzorek a na způsob vytváření finanční rezervy na stáří z několika pohledů.

4.1.1 Pohlaví respondentů

V celkovém vzorku 190 respondentů (150 Jihočeský kraj a 40 Praha) bylo 106 mužů a 84 žen. V základním vzorku v Jihočeském kraji převažovali muži, konkrétně tvořili 58%. Naopak v rámci kontrolního vzorku v Praze převažovaly ženy, jež tvořily 53%. Toto je patrné z Grafu č. 1.

Graf č. 1: Charakteristika vzorku z pohledu pohlaví respondentů

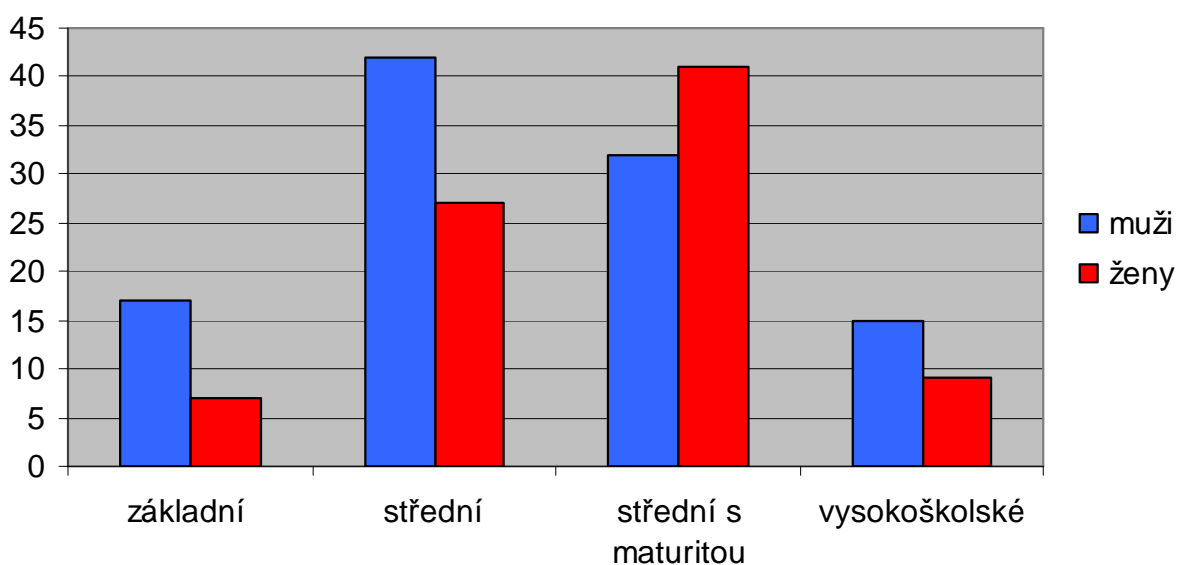

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.2 Vzdělání respondentů

Nejvyšší zastoupení měla skupina respondentů se středoškolským vzděláním s maturitou, tato skupina představovala 38%, nejmenší podíl 12% respondentů tvořila skupina vysokoškoláků. Podíl respondentů se základním vzděláním představoval 13%, přičemž základní vzdělání uvedlo 16% dotazovaných mužů a 8% dotazovaných žen. Celkový přehled dosaženého vzdělání respondentů rozdělený na muže a ženy ukazuje Graf č. 2.

Graf č. 2: Respondenti podle dosaženého vzdělání

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.3 Měsíční příjem respondentů

Otázka, pomocí které jsem zjišťoval průměrný čistý měsíční příjem respondenta, byla pro celý výzkum velmi významná, zároveň podle mého názoru a podle ohlasů některých respondentů byla položením této otázky snížena návratnost vyplněných dotazníků.

K otázce „Jaký je Váš průměrný čistý měsíční příjem?“ byly na výběr tyto možnosti:

- 8 000,- Kč – 15 000,- Kč
- 15 001,- Kč – 25 000,- Kč
- 25 001,- Kč – 35 000,-Kč
- 35 001,- Kč – 50 000,-Kč
- 50 001,- Kč a více.

Největší podíl v celkovém vzorku představují respondenti s průměrným čistým měsíčním příjmem ve výši **od 15 001,- Kč do 25 000,- Kč**, kteří tvoří **45%**. Čistý měsíční příjem v rozmezí **od 25 000,- Kč do 35 000,- Kč** uvádí **17%** respondentů. Nejmenší příjem **do 15 000,- Kč** přiznalo **21%** respondentů, naopak příjem **převyšující 50 000,- Kč** uvedlo pouze **5%** dotazovaných. Toto je níže přehledně uvedeno v Tabulce č. 1.

Uváděný čistý měsíční příjem z pohledu pohlaví respondentů uvádí několik zajímavostí. Například z celkového počtu 9 respondentů, kteří uvádějí, že jejich měsíční čistý příjem převyšuje hranici 50 000,- Kč, jsou pouze dvě ženy. Naopak nejnižší nabízený měsíční příjem uvádí 25% žen a pouze 18% mužů. Porovnání příjmu z pohledu pohlaví je také uvedeno v Tabulce č. 1.

Tabulka č. 1: Příjem z pohledu pohlaví

Příjem z pohledu pohlaví	Pohlaví					
	Příjmová skupina	muži	muži %	ženy	ženy %	Celkem
do 15 tisíc Kč	19	18%	21	25%	40	21%
15 - 25 tisíc Kč	51	48%	34	40%	85	45%
25- 35 tisíc Kč	18	17%	14	17%	32	17%
35-50 tisíc Kč	11	10%	13	15%	24	13%
50 tisíc a více Kč	7	7%	2	2%	9	5%
Celkem	106		84		190	

Zdroj: vlastní výzkum

Měsíční příjem respondentů byl odlišný v základním vzorku, tvořeném respondenty z Jihočeského kraje a v rámci kontrolního vzorku s respondenty z Prahy. Obecně se dá říct, že příjem uváděný v Praze je vyšší než příjem v Jižních Čechách. Například v základním vzorku uvedlo pouze 7% dotazovaných, že jejich příjem převyšuje hranici 50 000,- Kč, naopak stejnou variantu v dotazníku označilo 10% respondentů kontrolního vzorku v Praze. Nejčastěji uváděným měsíčním příjmem v obou vzorcích byla varianta 15 001,- Kč až 25 000,- Kč, což se pohybuje v intencích průměrné nominální mzdy v České republice, která v prvním čtvrtletí roku 2012 odpovídala hodnotě 24 126 Kč (**37**). V Jihočeském kraji tento příjem vykazuje 47% respondentů, v Praze je to 35% dotazovaných. Příjem nižší než 15 000,- Kč uvedlo 23% respondentů z jižních Čech, v Praze tento příjem uvádí pouze 15% dotazovaných. Dále například měsíční příjem v rozmezí od 35 000,- Kč do 50 000,- Kč pobírá v Jihočeském kraji 10% dotazovaných, naopak v Praze je tento podíl více než dvojnásobný, činí 22%. Přehled zaznamenaných odpovědí je uveden v **Tabulce č. 2**.

Tabulka č. 2: Příjem dle regionu

Příjem v regionu	Region					
	Jižní Čechy	Jižní Čechy %	Praha	Praha %	Celkem	Celkem %
do 15 tisíc	34	23%	6	15%	40	21%
15 - 25 tisíc	71	47%	14	35%	85	45%
25- 35 tisíc	25	17%	7	18%	32	17%
35-50 tisíc	15	10%	9	23%	24	13%
50 tisíc a více	5	3%	4	10%	9	5%
Celkem	150		40		190	

Zdroj: vlastní výzkum

4.2 Povědomí o důchodové reformě

První otázkou věcné části dotazníku (Příloha 1) předkládanému respondentům jsem se zaměřil na povědomí obyvatel o diskutované reformě důchodového zabezpečení. Na dotaz „**Slyšel / slyšela jste o chystané důchodové reformě?**“, měli respondenti tyto možné varianty odpovědí:

- Ano a návrhu rozumím
- Ano, ale není mi jasné, jak konkrétně budou změny vypadat
- Ano, ale změny mě nezajímají
- Ne, o reformě jsem neslyšel / neslyšela

Informovanost občanů byla velmi podobná v rámci základního vzorku i ve vzorku kontrolním. Rozdíly v obou regionech se pohybují maximálně do 5 procentních bodů, což dokládá Tabulka č. 3.

Tabulka č. 3: Povědomí o reformě v rámci regionů

Otázka č. 1	region %		Celkem
	Jižní Čechy	Praha	
Ano a návrhu rozumím	17%	18%	17%
Ano, ale není mi jasné, jak konkrétně budou změny vypadat	59%	55%	58%
Ano, ale změny mě nezajímají	20%	23%	21%
Ne, o reformě jsem neslyšel	4%	5%	4%

Zdroj: vlastní výzkum

Zajímavé srovnání přináší následující tabulky č. 4 a č. 5, které dokazují vliv dosaženého vzdělání respondentů na informovanost o chystané důchodové reformě. Výsledky z Jihočeského kraje (Tabulka č. 4) i z Prahy (Tabulka č. 5) jsou zde velmi podobné.

Tabulka č. 4: Povědomí o reformě na základě dosaženého vzdělání v JČ

Otázka č. 1	Jižní Čechy				Celkem Jižní Čechy
	základní	střední	maturita	VŠ	
Ano a návrhu rozumím	6%	2%	26%	37%	17%
Ano, ale není mi jasné, jak konkrétně budou změny vypadat	61%	65%	53%	63%	59%
Ano, ale změny mě nezajímají	28%	25%	19%	0%	20%
Ne, o reformě jsem neslyšel	6%	8%	2%	0%	4%

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 5: Povědomí o reformě na základě dosaženého vzdělání v Praze

Otázka č. 1	Praha				Celkem Praha
	základní	střední	maturita	VŠ	
Ano a návrhu rozumím	0%	22%	18%	20%	18%
Ano, ale není mi jasné, jak konkrétně budou změny vypadat	67%	50%	55%	60%	55%
Ano, ale změny mě nezajímají	33%	17%	27%	20%	23%
Ne, o reformě jsem neslyšel	0%	11%	0%	0%	5%

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 6 a č. 7 ukazuje vliv uváděného měsíčního příjmu respondentů na informovanost o navrhované důchodové reformě.

Tabulka č. 6: Povědomí o reformě na základě měsíčního příjmu v JČ

Otázka č. 1	Jižní Čechy					Celkem JČ
	do 15 tisíc	15 - 25 tisíc	25- 35 tisíc	35-50 tisíc	50 tisíc a více	
Ano a návrhu rozumím	12%	13%	24%	40%	0%	17%
Ano, ale není mi jasné, jak konkrétně budou změny vypadat	62%	54%	76%	47%	80%	59%
Ano, ale změny mě nezajímají	15%	31%	0%	13%	20%	20%
Ne, o reformě jsem neslyšel	12%	3%	0%	0%	0%	4%

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 7: Povědomí o reformě na základě měsíčního příjmu v Praze

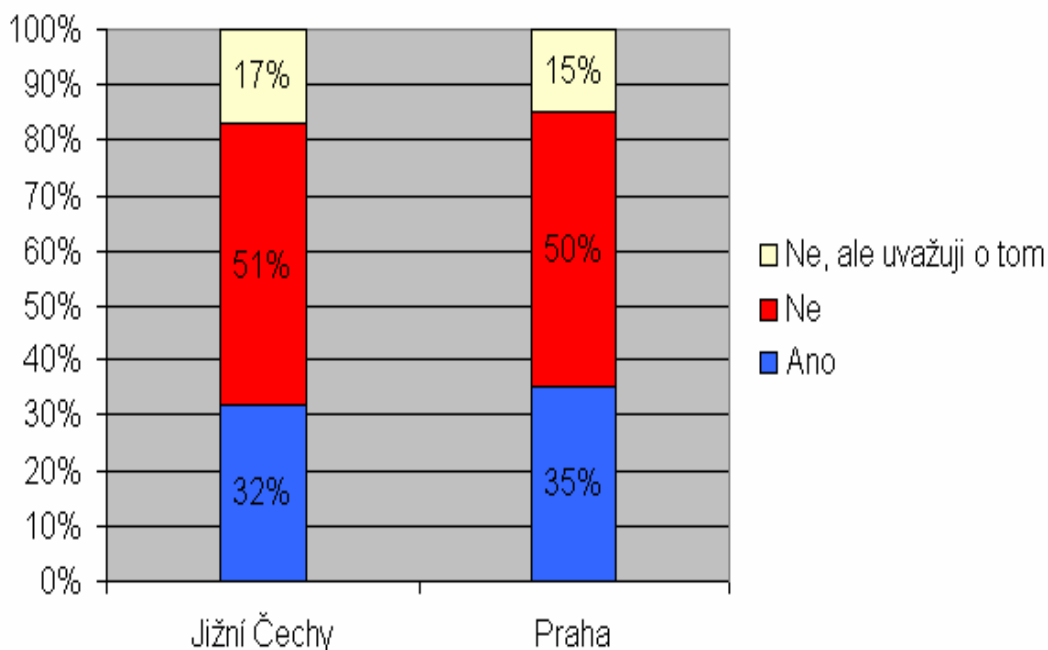
Otázka č. 1	Praha					Celkem Praha
	do 15 tisíc	15 - 25 tisíc	25- 35 tisíc	35-50 tisíc	50 tisíc a více	
Ano a návrhu rozumím	33%	0%	14%	33%	25%	18%
Ano, ale není mi jasné, jak konkrétně budou změny vypadat	33%	64%	57%	44%	75%	55%
Ano, ale změny mě nezajímají	17%	29%	29%	22%	0%	23%
Ne, o reformě jsem neslyšel	17%	7%	0%	0%	0%	5%

Zdroj: vlastní výzkum

4.3 Podíl respondentů spořících si na důchod

Prostřednictvím **otázky č. 2** byl v rámci výzkumu zjišťován podíl občanů, kteří si spoří na důchod. Respondenti odpovídali na uzavřenou otázku jednoduše pouze možnostmi „Ano“, „Ne“ a „Ne, ale uvažuji o tom“. Graf č. 3 ukazuje odpovědi respondentů v rámci základního i kontrolního vzorku. Tato otázka byla zároveň otázkou selektivní. Respondenti, kteří odpověděli záporně, následně vyplnili pouze identifikační otázku.

Graf č. 3 Podíl občanů spořících si na důchod

Zdroj: vlastní výzkum

Zajímavé srovnání přináší **Tabulka č. 8** a **Tabulka č. 9**, která ukazuje podíl občanů, jež si spoří na důchod v obou zkoumaných regionech na základě svého měsíčního příjmu. Ukazuje se, že s rostoucím příjmem roste i počet lidí vytvářejících si rezervu na stáří.

Tabulka č. 8: Podíl občanů spořících na důchod na základě příjmů v JČ

Otázka č. 2	Jižní Čechy					Celkem JČ
	do 15 tisíc	15 - 25 tisíc	25- 35 tisíc	35-50 tisíc	50 tisíc a více	
Ano	15%	27%	52%	53%	60%	32%
Ne	74%	55%	16%	40%	40%	51%
Ne, ale uvažuji o tom	12%	18%	32%	7%	0%	17%

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 9: Podíl občanů spořících na důchod na základě příjmů v Praze

Otázka č. 2	Praha					Celkem Praha
	do 15 tisíc	15 - 25 tisíc	25- 35 tisíc	35-50 tisíc	50 tisíc a více	
Ano	17%	14%	29%	56%	100%	35%
Ne	67%	71%	43%	33%	0%	50%
Ne, ale uvažuji o tom	17%	14%	29%	11%	0%	15%

Zdroj: vlastní výzkum

Hodnoty v **Tabulkách č. 10 a č. 11** vyznačují podíl spořících si občanů na důchod v závislosti na dosaženém vzdělání v Jihočeském kraji a v Praze.

Tabulka č. 10: Podíl občanů spořících si na důchod v závislosti na dosaženém vzdělání v Jihočeském kraji

Otázka č. 2	Jižní Čechy				Celkem Jižní Čechy
	základní	střední	maturita	VŠ	
Ano	6%	24%	37%	63%	32%
Ne	72%	57%	50%	16%	51%
Ne, ale uvažuji o tom	22%	20%	13%	21%	17%

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 11: Podíl občanů spořících si na důchod v závislosti na dosaženém vzdělání v Praze

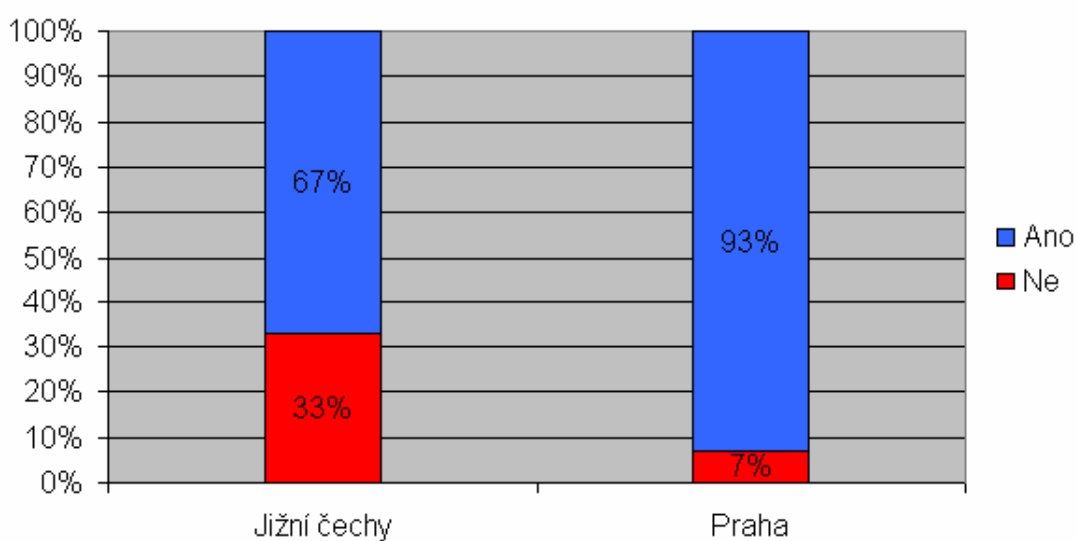
Otázka č. 2	Praha				Celkem Praha
	základní	střední	maturita	VŠ	
Ano	0%	28%	45%	80%	35%
Ne	83%	61%	27%	20%	50%
Ne, ale uvažuji o tom	17%	11%	27%	0%	15%

Zdroj: vlastní výzkum

4.4 Podíl pravidelně spořících respondentů

Odpovědi na **Otázku č. 3**, která byla formulována „Spoříte pravidelně?“ byli rozčleněni respondenti na ty, kteří pravidelně spoří nebo investují část svého měsíčního příjmu, a na druhé straně na respondenty, kteří spoří nebo investují nepravidelně například na základě aktuální příznivé finanční situace. Podíl pravidelně spořících respondentů je znázorněn v Grafu č. 4.

Graf č.4 Podíl občanů, kteří si na důchod spoří pravidelně

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 12 přináší pohled na podíl pravidelně spořících respondentů v závislosti na jejich dosaženém vzdělání.

Tabulka č. 12: Podíl občanů spořících si na důchod pravidelně v závislosti na dosaženém vzdělání

Otázka č. 3.	Vzdělání			
	základní	střední	maturita	VŠ
Ano	100%	59%	79%	75%
Ne	0%	41%	21%	25%

Zdroj: vlastní výzkum

4.5 Výše měsíčně spořené nebo investované částky

Na **Otázku č. 4** „Jakou částku měsíčně spoříte nebo investujete na dobu svého stáří?“ měli respondenti na výběr z těchto odpovědí:

- Méně než 1% mého příjmu
- 1-5 % mého příjmu
- 5-10% mého příjmu
- Více než 10% mého příjmu

Cílem takto položené otázky a formulovaných odpovědí bylo nejen zjistit, jak velká část čistého příjmu je měsíčně spořena nebo investována, ale také následně poukázat na závislosti mezi odkládanou částkou a uvedeným měsíčním příjmem nebo dosaženým vzděláním. Výši investované nebo spořené části příjmu uvádí Tabulka č. 13.

Tabulka č. 13: Podíl výše ukládané částky z výše měsíčního příjmu v JČ a Praze

Otázka č. 4	Region		Celkem
	Jižní Čechy	Praha	
Méně než 1%	25%	7%	21%
1-5 %	67%	57%	65%
5-10%	6%	29%	11%
Více než 10%	2%	7%	3%

Zdroj: vlastní výzkum

Z Tabulky č. 14 je patrné, jak je výš měsíčně spořené nebo investované částky závislá na čistém měsíčním příjmu občanů.

Tabulka č. 14: Vliv měsíčního příjmu na měsíčně spořenou nebo investovanou částku

Otázka č. 4	Příjmová skupina					Celkem
	do 15 tisíc	15 - 25 tisíc	25- 35 tisíc	35-50 tisíc	50 tisíc a více	
Méně než 1% příjmu	33%	38%	20%	0%	0%	21%
1-5 % mého příjmu	67%	57%	80%	46%	86%	65%
5-10% mého příjmu	0%	5%	0%	38%	14%	11%
Více než 10% příjmu	0%	0%	0%	15%	0%	3%

Zdroj: vlastní výzkum

Závislost výše měsíční úločky na dosaženém vzdělání znázorňují následující dvě tabulky. **Tabulka č. 15** tento vztah dokládá v rámci Jihočeského kraje a **Tabulka č. 16** vypovídá o této závislosti v rámci kontrolního vzorku v Praze.

Tabulka č. 15: Závislost měsíční úločky na dosaženém vzdělání v JČ

Otázka č. 4.	Jižní Čechy			
	základní	střední	maturita	VŠ
Méně než 1% mého příjmu	0%	50%	26%	0%
1-5 % mého příjmu	100%	50%	65%	83%
5-10% mého příjmu	0%	0%	4%	17%
Více než 10% mého příjmu	0%	0%	4%	0%

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 16: Závislost měsíční úložky na dosaženém vzdělání v Praze

Otázka č. 4.	Praha			
	základní	střední	maturita	VŠ
Méně než 1% mého příjmu	0%	0%	20%	0%
1-5 % mého příjmu	0%	80%	40%	50%
5-10% mého příjmu	0%	20%	40%	25%
Více než 10% mého příjmu	0%	0%	0%	25%

Zdroj: vlastní výzkum

4.6 Využívané produkty

Věcná Otázka č. 5 je klíčová pro naplnění nebo vyvrácení obou předem stanovených hypotéz. Otázka „Na kterém z výše uvedených produktů si spoříte na dobu svého stáří?“ nabízela respondentům tyto odpovědi:

- Spořicí účet
- Termínovaný vklad
- Investiční / kapitálové životní pojištění
- Penzijní připojištění se státním příspěvkem
- Stavební spoření
- Podílové fondy

Dotazovaní měli možnost označit zároveň více odpovědí, čímž označovali všechny využívané produkty z této nabídky. **Tabulka č. 17** ukazuje počet respondentů, kteří si spoří prostřednictvím daného produktu. Základnu pro tuto otázku tvořilo **62 respondentů**, jež uvedli v Otázce č. 2, že si spoří na důchod.

Tabulka č. 17: Počet respondentů využívající daný produkt

Otázka č. 5	Celkem
Spořicí účet	4
Termínovaný vklad	6
Investiční / kapitálové životní pojištění	12
Penzijní připojištění se státním příspěvkem	56
Stavební spoření	39
Podílové fondy	7

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 18 znázorňuje podíl respondentů, jež si zároveň spoří nebo investují ve více nabízených produktech.

Tabulka č. 18: Počet produktů využívaných jedním respondentem

Počet produktů využívaných jedním respondentem	Celkem	%
Jeden produkt	16	26%
Dva produkty	31	50%
Tři produkty	9	15%
Čtyři produkty	6	10%
Pět produktů	0	0%
Šest produktů	0	0%
Celkem	62	100,00%

Zdroj: vlastní výzkum

Závěrem je k této otázce nutné doplnit, že:

- 74% respondentů, jež si spoří na důchod, využívá nejméně dva uvedené produkty
 - největší skupina dotazovaných (50%) využívá právě dva produkty
- nejčastěji uváděnou kombinací je Penzijní připojištění a Stavební spoření, toto uvedlo 59% respondentů, jež spoří v nejméně dvou produktech
- druhou nejčastěji uváděnou kombinací (26% z respondentů, jež spoří nejméně ve dvou produktech) je Penzijní připojištění a Životní pojištění

4.7 Změna výše měsíční úločky

Na základě **Otázky č. 6** byla zjišťována změna výše měsíční investované nebo spořicí částky respondentů na základě probíhající diskuze o důchodové reformě. Na otázku „Změnila se v posledním roce na základě diskuze o důchodové reformě výše Vaší měsíční úločky?“ respondenti měli pouze kladnou a zápornou variantu odpovědi.

Tabulka č. 19 znázorňuje podíl jednotlivých odpovědí v rámci zkoumaných regionů a celkový pohled.

Tabulka č. 19: Změna měsíční úločky na základě diskuze o reformě

Otázka č. 6	Region		Celkem
	Jižní Čechy	Praha	
Ano	42%	36%	40%
Ne	58%	64%	60%

Zdroj: vlastní výzkum

V **Tabulce č. 20** je znázorněna změna výše měsíční úločky v závislosti na uváděném čistém měsíčním příjmu.

Tabulka č. 20: Změna měsíční úločky na základě uvedeného příjmu

Jakou částku měsíčně spoříte nebo investujete na dobu svého stáří?	Změnila se v posledním roce na základě diskuze o důchodové reformě výše Vaší měsíční úločky?	
	ANO	NE
Méně než 1% mého příjmu	4%	32%
1-5 % mého příjmu	72%	59%
5-10% mého příjmu	16%	8%
Více než 10% mého příjmu	8%	0%

Zdroj: vlastní výzkum

Následující **Tabulka č. 21** uvádí změnu měsíčně investované nebo spořené částky na základě uvedeného vzdělání respondentů.

Tabulka č. 21: Změna měsíční úložky na základě dosaženého vzdělání

Otázka č. 7	Vzdělání			
	základní	střední	maturita	VŠ
Ano	100%	6%	32%	88%
Ne	0%	94%	68%	13%

Zdroj: vlastní výzkum

4.8 Nový produkt na základě diskuze o reformě

Závěrečnou otázkou v Dotazníku (příloha 1) byla „Založil jste si na základě diskuze o důchodové reformě nějaký nový spořicí produkt?“. **Tabulka č. 22** uvádí podíl jednotlivých odpovědí z respondentů, jež uvedli v Otázce č. 2, že si spoří na své stáří.

Tabulka č. 22: Podíl respondentů s nově založeným produktem

Otázka č. 7	Celkem	%
Ne a neuvažuji o tom.	8	13%
Ne, počkám na definitivní podobu reformy a pak se rozhodnu.	20	32%
Ano	34	55%
Celkem	62	100%

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 23 znázorňuje podíl počtu nově založených spořicích produktů. Základnu tvoří 34 respondentů, jež odpověděli, že si založili nejméně jeden nový produkt.

Tabulka č. 23: Podíl počtu nově založených produktů

Respondenti, kteří si nějaký produkt založili:	Celkem	%
Jeden produkt	31	91%
Dva produkty	3	9%
Celkem	34	100%

Zdroj: vlastní výzkum

V **Tabulce č. 24** je znázorněn podíl konkrétních nových spořicích nebo investičních produktů z celkového počtu 37 nově založených produktů

Tabulka č. 24: Nově založené produkty

Nově založené produkty:	Celkem	%
Spořicí účet	2	5%
Terminovaný vklad	0	0%
Penzijní připojištění	28	76%
Stavební spoření	1	3%
Podílové fondy	6	16%
Celkem	37	100%

Zdroj: vlastní výzkum

Závěrečná **Tabulka č. 25** uvádí počet a podíl nově založených produktů z počtu spořicích nebo investičních produktů označených v **Otázce č. 5**.

Tabulka č. 25: Počet a podíl nově založených produktů

Produkty	Celkem	z toho založených na základě diskuse	což představuje z daného produktu
Spořicí účet	4	2	50%
Termínovaný vklad	6	0	0%
Investiční / kapitálové životní pojištění	12	0	0%
Penzijní připojištění se státním příspěvkem	56	28	50%
Stavební spoření	39	1	3%
Podílové fondy	7	6	86%

Zdroj: vlastní výzkum

5 Diskuze

Dnešní důchodový systém je dlouhodobě ekonomicky neudržitelný. Populace stárne. Lidé se dožívají vyššího věku a prodlužuje se doba vyplácení důchodu. Nebude-li systém brzy reformován, mohou být vysoké náklady na důchody příčinou bankrotu státních financí. Proto je zapotřebí provést změny, díky nimž bude možné zajistit slušný důchod i příštím generacím (12).

Tato práce a zejména provedený výzkum nebyl zaměřený na dopad reformy na státní pokladnu, ani na ekonomický dopad na jednotlivé občany této země, výzkum byl zaměřen na změnu chování, vytváření finanční rezervy na stáří u občanů ve věku 20 – 45 let. Na základě některých statistik uváděných v médiích a zejména s ohledem na mou pěti letou bankovní praxi a každodenní styk s klienty, jenž více či méně řeší svou finanční situaci a hledají mimo jiné vhodné produkty ke zhodnocení svých finančních prostředků, jsem si stanovil dvě již uváděné hypotézy:

Hypotéza 1: Diskuze o navrhované důchodové reformě a zejména jednotlivé výpočty ekonomických dopadů na jednotlivé obyvatele vedou min. 50% občanů ČR ve věku 20-45 let k individuálnímu vytváření nebo ke změně tvorby finanční rezervy na stáří.

Hypotéza 2: Minimálně 30% občanů ČR ve věku 20-45 let začíná využívat nabídku ziskových finančních institucí a vytvářejí si finanční rezervu na stáří v produktech stavebního spoření, penzijních fondech a podílových fondech.

K naplnění nebo vyvrácení těchto hypotéz jsem formuloval výše popsany Dotazník (Příloha 1), který obsahoval 7 věcných otázek a 4 identifikační otázky, které přinesly některé zajímavé závislosti na odpovědi ve věcné části dotazníku.

V první řadě bych chtěl uvést, že mě velmi mile překvapila podle mého názoru velmi vysoká návratnost vyplněných dotazníků, kdy z celkového počtu 290 oslovených respondentů kompletním vyplněním dotazníku 64% dotazovaných spolupracovalo. Jak například uvádí Jindřich Krajčí ze Sociologického ústavu AV ČR „Nízká návratnost snižuje hodnotu výsledků, přes všeobecný pokles návratnosti v minulých letech se dobré současné výzkumy prezentují návratností na hranici 60%“ (41). Vysoká návratnost dotazníků je také podle mého názoru způsobena aktuálností tématu výzkumu. Někteří respondenti také uváděli, že výsledky výzkumů s podobným tématem jsou mnohdy zajímavou inspirací.

Nad úvod hodnocení daných výsledků bych se rád pozastavil nad odpověďmi na Otázku č. 1 – „Slyšel / slyšela jste o důchodové reformě?“ Pokud obě hypotézy obsahují tvrzení o změně nebo vzniku individuálního spoření na stáří v řadách občanů, musí být základním předpokladem fakt, že jsou občané o reformě dostatečně informováni nebo že o chystané reformě alespoň vědí. Na tuto otázku, jak uvádí Tabulka č. 1, záporně odpověděla pouze 4% dotazovaných v součtu obou sledovaných regionů (JČ 4%, Praha 5%). Takto vysoký počet mě osobně nepřekvapuje, pro zajímavost pokud do internetového vyhledávače www.google.com napíši „penzijní reforma“ zobrazí se 96 000 výsledků hledání (14). Na tuto otázku dále odpovědělo 58% respondentů volbou „Ano, ale není mi jasné, jak konkrétně změny budou vypadat. Pro porovnání výzkum společnosti STEM/MARK uskutečněný pro společnost Fincentrum z února 2012 uvádí, že navrhované změny jsou spíše nesrozumitelné pro 64% obyvatel (1).

Pokud by dle stanovené Hypotézy č. 1 měl platit fakt, že 50% občanů inspirovala diskuze o navrhované reformě k individuálnímu vytváření finanční rezervy na stáří, měl by podíl dotazovaných, jež na tuto otázku odpověděli kladně minimálně těchto 50% převyšovat. Nutno podotknout, že při stanovení hypotézy a určení konkrétních procentuálních podílů jsem byl inspirován některými články v médiích, například server parlamentnilisty.cz přinesl informaci, že 50% občanů spoléhá

v souvislosti se svým důchodem na stát, druhá polovina se rozhodla spořit **(31)**. Toto v celkovém součtu obou zkoumaných vzorku neplatí, čímž tuto hypotézu vyvrací, přehled podílu jednotlivých odpovědí znázorňuje Graf č. 1, podíl respondentů, jež si spoří na důchod je v Jihočeském kraji pouze 32%, v Praze takto odpovědělo 35% dotazovaných.

Pokud se ale podíváme na jednotlivé skupiny dotazovaných respondentů rozdělené dle dalších kritérií, jsou mezi nimi značné rozdíly. Například v Tabulce č. 8 můžeme vidět, že z respondentů, jež uvedli svůj měsíční příjem vyšší než 25000 Kč na své stáří spoří nejméně 52%. Z tohoto může být jednak patrné, že lidé s vyšším příjmem více myslí na budoucnost a spoří si na stáří, na druhé straně se jako pravděpodobnější tvrzení jeví fakt, že lidé s nižším příjmem by rádi na své stáří spořili, ale pro nedostatek finančních prostředků si toto nemůžou dovolit. Toto také potvrzuje výzkum pro společnost ING Bank, kde více než dvě pětiny korespondentů vedly, že jim současná finanční situace i přes jejich zájem neumožňuje spořit nebo investovat na domů svého stáří **(11)**. Podíl dotazovaných, jež si spoří na své stáří, také roste v závislosti na dosaženém vzdělání, což dokazují tabulky č. 10 a č. 11.

Odpovědi na Otázku č. 3 „Spoříte pravidelně?“ přinášejí zajímavé srovnání v rámci Jihočeského kraje s Prahou. Zatím co, jak uvádí Graf č. 3, v rámci základního vzorku odpovědělo pouze 67% dotazovaných kladně, v rámci kontrolního vzorku kladně odpovědělo 93%. Jak uvádí Český statistický úřad, výše průměrné mzdy v Praze byla v prvním čtvrtletí letošního roku 31845 Kč, výše průměrné mzdy v Jihočeském kraji pouze 24463 Kč **(6)**. Tento faktor nemusí být samozřejmě jediný rozhodující v podstatně vyšším počtu pravidelně spořících v Praze, ale podle mého názoru je výše průměrné mzdy klíčová pro možnost pravidelného spoření.

Otázka č. 4 „Jakou částku měsíčně spoříte nebo investujete na dobu svého stáří?“ a získané odpovědi potvrzují mé předešlé tvrzení, že průměrná mzda je klíčovým faktorem pro pravidelné spoření a ovlivňuje výši měsíčně spořené částky. Například

Tabulka č. 14 znázorňuje, že pro respondenty, jež uváděli svůj příjem nižší než 15000 Kč, je maximální měsíční úložkou do spořicích nebo investičních produktů maximálně 5% z měsíčního čistého příjmu. Naproti tomu dotazovaní s měsíčním příjmem v rozmezí od 35000 do 50000 Kč spoří minimálně 1 - 5% svého příjmu (46%), 5 – 10% svého příjmu (38%) a 15% procent uvedlo, že ze svého měsíčního příjmu spoří více než 10%. Zajímavé je také srovnání uvedené výše měsíční úložky na základě dosaženého vzdělání. Zde by se také dalo říci, že platí přímá úměra vyšší vzdělání – vyšší měsíčně spořená částka, toto znázorňují pro oba zkoumané regiony Tabulky 15. a 16.

Zjištění konkrétní spořicích nebo investičních produktů, jež využívají dotazovaní respondenti, umožňovala Otázka č. 5. Z výsledků je patrné, že většina, konkrétně 76% dotazovaných rozkládá svou měsíčně spořenou nebo investovanou částku mezi nejméně dva produkty. Na tento vysoký podíl můžeme nahlížet ze dvou pohledů. Jednak zde může hrát roli snaha diverzifikace rizika těchto střadatelů, která představuje rozložení investice mezi více produktů. Samozřejmě že například u vkladů v bance nebo penzijního připojištění existuje pojištění vkladů, nic méně rozložení spořené částky mezi více produktů může být výhodné i s ohledem na likviditu spořených prostředků při jejich náhlé potřebě. Druhým faktorem, na jehož základě většina respondentů uvádí nejméně dva produkty, v nichž si spoří na své stáří, je podle mého názoru státní podpora, jež je součástí Stavebního spoření a Penzijního připojištění, tuto kombinaci využívá 59% těch respondentů, jež uvedli, že spoří nebo investují nejméně ve dvou produktech. Třetím produktem, který do určité míry zvýhodňuje stát, je životní pojištění, kombinace Penzijního připojištění a právě Investičního nebo kapitálového pojištění, je druhou nejčastěji uváděnou kombinací. Těmito výsledky uvedenými v Tabulce č. 17 a č. 18, společně s celkovým podílem respondentů, jež si spoří na své stáří, bychom mohli částečně potvrdit Hypotézu č. 2.

Mě osobně velmi překvapila vysoká četnost odpovědí označujících investování prostřednictvím podílových fondů (11% z respondentů, jež spoří, viz Tabulka 17).

Takto vysoký podíl využívání kapitálového trhu k tvorbě finanční rezervy na stáří je v rozporu s výzkumem GFK Czech, jenž uvádí, že podílové fondy využívají pouze 2% obyvatel ČR (32). Je však faktem, že své praxe mohu říci, že se dennodenně setkávám s řadou finančních poradců, kteří přesvědčují své klienty o výhodnosti využívání podílových fondů jako vhodném způsobu vytváření finanční rezervy na stáří. Tito poradci podle Asociace finančních zprostředkovatelů a finančních poradců ČR (AFIZ) sjednají v průběhu jedné poloviny roku 66059 smluv pro kolektivní investování v celkovém objemu investovaných 4 miliard Kč (17). Pokud je tento nárůst nových smluv každý roky stejný, musí se toto zákonitě na uvedeném podílu projevit.

Pomocí Otázky č. 6 v Dotazníku byla zjišťována míra dopadu diskuze o navrhované reformě na změnu výše spořené nebo investované částky. Respondenti zde odpovídali pouze možnostmi „Ano“ a „Ne“. Výsledky této otázky úzce souvisejí s Hypotézou č. 1. Jak dokládá Tabulka č. 19, v rámci Jihočeského kraje 42% dotazovaných uvedlo, že jejich měsíčně spořená částka se na základě probíhající diskuze změnila, v Praze stejnou odpověď zvolilo 36% respondentů a v celkovém součtu diskuze způsobila změnu spořené částky u 40% dotazovaných. Tento fakt potvrzuje mou hypotézu, podle které minimálně 30% občanů vede diskuze ke změně vytváření finanční rezervy na stáří. Zajímavé je srovnání respondentů, u nichž se změnila výše měsíční úložky v závislosti na uváděném podílu spořené částky z měsíčního příjmu. U respondentů jež si spořili v průměru méně než 1% svého příjmu se výše měsíční úložky změnila pouze ve 4% případů, naopak u respondentů s měsíční úložkou v řádu 1-5% z příjmu se výše změnila v 72% případů. Toto může být opět zmiňovaným faktem, že lidé s nižším příjmem nespoří nebo spoří pouze minimální část svého příjmu a malé částky, představující maximálně 1% z příjmu není pro velké změny ani prostor.

Dalším faktem, jež potvrzuje Hypotézu č. 2 je vyhodnocení odpovědí Otázky č. 7. Otázka byla formulována „Založil jste si na základě diskuze o důchodové reformě nějaký nový spořicí produkt?“. Doba pouze jednoho roku do minulosti byla záměrně

nastavena pro aktuálnost a přesnější výsledky v rámci jednotlivých odpovědí na tuto otázku i přesto, že diskuze v České republice probíhá již několik let. Jak vyplývá z Tabulky č. 22 více než polovina (55%) respondentů, jež uvedli, že si spoří na své stáří, si v uplynulém roce založila nějaký nový produkt. Tento fakt nemusí přímo souviset s chápáním důchodové reformy (pouze 17% respondentů návrhu rozumí – Tabulka č. 3), ale podle mého názoru jej mohla způsobit pouze mediální prezentace ohledně chystaných změn. V tomto tvrzení je vypovídající fakt, že v první čtvrtině letošního roku prudce vzrostl počet nově uzavřených smluv Penzijních fondů, jak uvádí například server Ministerstva práce a sociálních věcí, Podle aktuálních statistik ministerstva financí, které hodnotí první kvartál roku 2012, uzavřeli lidé bezmála 163 tisíc nových smluv o penzijním připojištění. Ve stejném období roku 2011 to bylo pouze 121 tisíc, tedy o 42 tisíc méně. Podle expertů je nárůst důsledkem zásadních změn v oblasti penzijních fondů, které přinese od ledna 2013 nová důchodová reforma **(26)**.

Zmiňované Penzijní připojištění bylo nově založeno v 76% případů z nově založených produktů, čímž se potvrzuje předešlé tvrzení Ministerstva práce a sociálních věcí. Spořicí účet tvořil 5% podíl nově založených produktů, a Stavební spoření pouze 3%. Což je překvapující vzhledem k výše citovaným výsledkům dalších výzkumů. Investice prostřednictvím podílových fondů tvořily 16% z nově využívaných produktů. Na druhé straně toto potvrzuje mé tvrzení a rozšiřujícím počtu finančních poradců nabízejících investice na kapitálovém trhu.

6 Závěr

Do roku 1989 existovala v Československu výhradní účast státu na zabezpečení obyvatel na stáří, což odpovídalo tehdejšímu ekonomickému modelu řízení národního hospodářství. Po roce 1989 se centrálně plánovaná ekonomika mění na tržní ekonomiku, která mění postavení občana a vyžaduje jeho aktivní podíl na vytvoření si určitého životního standardu.

Po odchodu do důchodu, kdy lidé zpravidla přestanou pracovat, nastává období, kdy nemají příjem ze zaměstnání či z podnikání a musí mít zajištěn nějaký náhradní zdroj příjmu, aby si zajistili udržení slušného životního standardu. Pro české občany to předpokládá změnu v jejich myšlení a přechod z určité pasivity spoléhání se jen na státní penzi do aktivního přístupu k ovlivňování kvality svého života. Již během svého produktivního věku je třeba vybudovat si dostatečný kapitál i na dobu, kdy nebudeme pracovat. Tento požadavek je s ohledem na krizi penzijních systémů na celém světě o to naléhavější. Prakticky již nemůžeme počítat s tím, že nám státní penze dostatečně zajistí odpovídající životní úroveň.

Tato bakalářská práce se zabývala aktuálním tématem navrhované důchodové reformy. Aktuálnost tématu má své historické souvislosti, které byly zmíněny. Zpracování daného tématu umožnila například i vysoká ochota respondentů spolupracovat, která se projevila vysokou návratností dotazníků.

Hlavním cílem práce bylo nalezení změny ve finančním chování obyvatel, zejména změna ve způsobu individuálního vytváření finanční rezervy na stáří. Výsledky výzkumu celkově ukazují vysokou informovanost veřejnosti o chystané důchodové reformě a její vliv na změny ve vytváření finanční rezervy na stáří. Získané výsledky byly v klíčových oblastech velmi podobné v rámci Jihočeského kraje i v rámci kontrolního vzorku v Praze.

Předem stanovená Hypotéza č. 1, která poukazovala na podíl občanů, jež diskuze o navrhované reformě vede k individuálnímu vytváření finanční rezervy, byla vyvrácena, přesto je z výsledků výzkumu zřejmé, že ke změně finančního chování došlo. Tato změna se nejvíce projevila u osob s vyšším dosaženým vzděláním a u občanů z vyšších příjmových skupin jak v rámci Jihočeského kraje, tak i v hlavním městě v Praze.

Výsledky mého výzkumu potvrzují Hypotézu č. 2, ve které byl stanoven podíl občanů, jež ke tvorbě své finanční rezervy na stáří využívají produktů komerčních společností. Z výsledků vyplývá také oblíbenost finančních produktů určených k tvorbě finanční rezervy na stáří, které jsou zvýhodňovány státem ať už v podobě daňového zvýhodnění nebo státního příspěvku. Nejvíce preferovaným produktem, jak ukazuje výzkum, je Penzijní připojištění se státním příspěvkem. Výsledky také poukazují na rozmach tvorby finanční rezervy prostřednictvím podílových fondů.

Vzhledem k nepotvrzení první hypotézy se ukazuje, že osvěta v dané oblasti by měla být více intenzivní zejména u respondentů s nižším vzděláním. Vzhledem k historickým souvislostem by přispělo ke zvýšení povědomí o potřebě a možnostech zajištění stáří i určitého podílu osobní odpovědnosti zavést tuto problematiku do školních osnov.

Tato bakalářská práce může být přínosná pro všechny kompetentní orgány ve veřejné správě či v soukromém sektoru.

7 Seznam použitých zdrojů

1. BANKOVNÍPOPLATKY.COM. Informovanost o penzijní reformě neroste: 76 % Čechů se stále obává, že přijde o své úspory [online]. [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: <http://www.bankovnipoplatky.com/informovanost-o-penzijni-reforme-neroste-76--cechu-se-stale-obava-ze-prijde-o-sve-uspory-16861.html>
2. BARTOŇOVÁ. Demografická situace České republiky. 1st pub. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 978-807-4190-247.
3. BEZDĚK, Vladimír. Penzijní systémy obecně i v kontextu České republiky: Současný stav a potřeba reformem. Praha, 2000.
4. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Pojištění vkladů [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/postaveni_dohledu/uverove_instituce/pojisteni_vkladu.html
5. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Reforma penzijního systému [online]. 2011 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2011/2011_IV/box_a_prilohy/zoj_2011_IV_box_1.html
6. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Průměrné mzdy v ČR a krajích v 1. čtvrtletí [online]. [cit. 2012-07-26]. Dostupné z: http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/prumerne_mzdy_v_cr_akrajich_v_1_ctvrtleti_2012
7. ČSSD slibuje zrušení části důchodové reformy po předčasných volbách [online]. Novinky.cz, 2012, 17.4.2012 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/ekonomika/265004-cssd-slibuje-zruseni-casti-duchodove-reformy-po-predcasnych-volbach.html>
8. ČTK ZPRAVODAJSKÝ SERVER. Schodek důchodového účtu je nejvyšší za poslední roky [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/schodek-duchodoveho-uctu-je-nejvyssi-za-posledni-roky/733423&id_seznam=6373
9. Demografický informační portál [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: <http://www.demografie.info/>

10. Družstevní záložna. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Dru%C5%BEstevn%C3%AD_z%C3%A1lo%C5%BEna
11. FIN EXPERT.CZ. Zdražuje se a Češi chtějí spořit. Někteří nemají z čeho [online]. [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/zdrazuje-se-a-cesi-chteji-sporit-nekteri-nemaji-z-ceho>
12. FINANCE.CZ. Abeceda penzijního připojištění [online]. [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/duchody-a-davky/penzijni-pripojisteni/abeceda-penzijniho-pripojisteni/>
13. FINEXPERT.CZ. Úročení běžných účtů se blíží nule, mají na to banky právo? [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/uroceni-beznych-uctu-se-blizi-nule-maji-na-to-banky-pravo>
14. GOOGLE. [online]. [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: Zkoumání veřejného mínění, zdroje dat a kvalita dat z výběrových šetření: studijní podklady. Editor Jindřich Krejčí. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2011, 1 CD-ROM. ISBN 978-80-7330-196-5.
15. GREGOROVÁ, Zdeňka a Milan GALVAS. Sociální zabezpečení. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 280 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 358. ISBN 80-723-9176-3.
16. INVESTUJEME.CZ. Češi stále spoří peníze pod polštář, o investičních možnostech moc neví [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/cesi-stale-spori-penize-pod-polstar-o-investicnich-moznostech-moc-nevi/>
17. INVESTUJEME.CZ. Finanční zprostředkovatelé a poradci sjednali ve druhém pololetí 2010 klientům finanční produkty v celkové hodnotě přesahující 26 miliard Kč [online]. [cit. 2012-07-26]. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/financni-zprostredkovatele-a-poradci-sjednali-ve-druhem-pololeti-2010-klientum-financni-produkty-v-celkove-hodnote-presahujici-26-miliard-kc/>
18. KAHOUN, Vilém a Milan GALVAS. Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly. Vyd. 1. Praha: Triton, 2009, 445 s. Distanční studijní opora, č. 358. ISBN 978-807-3873-462.

19. KB PENZIJNÍ FOND. Otázky a odpovědi k důchodové reformě [online]. 2012, 15.3.2012 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: <http://www.pfkb.cz/duchodova-reforma/otazky-a-odpovedi-k-duchodove-reforme/>
20. KOMERČNÍ BANKA, a.s. Stavební spoření [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: www.kb.cz/cs/lide/obcane/stavebni-sporeni.shtml
21. KOSCHIN, Felix. Demografie poprvé. ISBN 80-245-0859-1.
22. KREBS, Vojtěch a Petr ILLETŠKO. Sociální politika: vybrané kapitoly. 4., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2007, 503 s. Finance (Grada), č. 358. ISBN 978-807-3572-761.
23. MĚŠEC.CZ. Spořicí účet [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/sporeni/sporici-ucty/pruvodce/>
24. MĚŠEC.CZ. Termínované vklady [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/sporeni/terminovane-vklady/>
25. MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. Stavební spoření [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/stavebni_sporeni.html
26. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Počet nových penzijních přípojištění letos vzrostl kvůli reformě o 35 procent [online]. [cit. 2012-07-26]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/13133>
27. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Počty důchodců a poplatníků pojistného v ČR [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/12950>
28. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Sociální pojištění [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/1349>
29. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Starobní důchody [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/618>
30. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Důchodová reforma [online]. [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/>
31. PARLAMENTNI LISTY.CZ. Polovina lidí spoří na důchod, polovina spoléhá na stát [online]. [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Polovina-lidi-spori-na-duchod-polovina-spoleha-na-stat-225942>

32. PENIZE.CZ. Finanční zprostředkovatelé a poradci sjednali ve druhém pololetí 2010 klientům finanční produkty v celkové hodnotě přesahující 26 miliard Kč [online]. [cit. 2012-07-26]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/investice/235447-jak-si-cesi-nespori-na-stari-investicni-fondy-jsou-popelka>
33. PENÍZE.CZ. Srovnání termínovaných vkladů: nejlepší zhodnocení padesáti a dvou set tisíc za rok či dva [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/terminovane-vklady/229405-srovnani-terminovanych-vkladu-nejlepsi-zhodnoceni-padesati-a-dvou-set-tisic-za-rok-ci-dva>
34. PENIZE.CZ. Životní pojištění [online]. [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/investicni-zivotni-pojisteni>
35. SLANÝ, Antonín a Milan GALVAS. Sociální ochrana a důchodový systém. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 70 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 358. ISBN 80-210-3390-8.
36. Spořit na penzi ve druhém pilíři je nevratný risk [online]. Idnes.cz, 2011 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/sporit-na-penzi-ve-druhem-piliri-je-nevratny-risk-rika-analyticka-p92-/penze.aspx?c=A110414_102635_poj_sov
37. ŠULC, Jaroslav a Petr ILLETŠKO. Penzijní připojištění: vybrané kapitoly. 1. vyd. Praha: Grada, 2000, 163 s. Finance (Grada), č. 358. ISBN 80-716-9979-9.
38. UNIE INVESTIČNÍCH SPOLEČNOSTÍ ČR. Umění investovat. Praha, 2000.
39. WILDMANNOVÁ, Mirka a Milan GALVAS. Sociální politika. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 128 s. Distanční studijní opora, č. 358. ISBN 80-210-3657-5.
40. Zákon č. 589/1992 Sb., o o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti
41. Zkoumání veřejného mínění, zdroje dat a kvalita dat z výběrových šetření: studijní podklady. Editor Jindřich Krejčí. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2011, 1 CD-ROM. ISBN 978-80-7330-196-5.

8 Klíčová slova

Důchodová reforma

Systém sociálního zabezpečení

Finanční produkt

Finanční rezerva na stáří

Informovanost

Penzijní připojištění

Demografický vývoj

Starobní důchod

9 Přílohy

Příloha 1 (dotazník)

DOTAZNÍK

Vážená paní, vážený pane,
jako student Jihočeské univerzity Vás prosím o vyplnění tohoto dotazníku. Vyplněním dotazníku mi poskytnete cenné informace, které budou součástí mé bakalářské práce. Dotazník je zcela anonymní. Předem Vám děkuji za Váš čas a vyplnění. Děkuji.

Lukáš Bendík, student 3. ročníku, oboru Sociální práce ve veřejné správě

Věcné otázky

1. Slyšel / slyšela jste o chystané důchodové reformě?

- Ano a návrhu rozumím
- Ano, ale není mi jasné, jak konkrétně budou změny vypadat
- Ano, ale změny mě nezajímají
- Ne, o reformě jsem neslyšel / neslyšela

2. Spoříte si na důchod?

- Ano
- Ne
- Ne, ale uvažuji o tom

Dále vyplňujte v případě, že jste na předchozí otázku odpověděl/la Ano.

3. Spoříte pravidelně?

- Ano
- Ne

4. Jakou částku měsíčně spoříte nebo investujete na dobu svého stáří?

- Méně než 1% mého příjmu
- 1-5 % mého příjmu
- 5-10% mého příjmu
- Více než 10% mého příjmu

**5. Na kterém z výše uvedených produktů si spoříte na dobu svého stáří?
(označte všechny využívané)**

- Spořicí účet
- Termínovaný vklad
- Investiční / kapitálové životní pojištění
- Penzijní připojištění se státním příspěvkem
- Stavební spoření
- Podílové fondy

6. **Změnila se v posledním roce na základě diskuze o důchodové reformě výše Vaší měsíční úložky?**

- Ano
- Ne

7. **Založil jste si na základě diskuze o důchodové reformě nějaký nový spořicí produkt?**

- Ne a neuvažuji o tom.
- Ne, počkám na definitivní podobu reformy a pak se rozhodnu.
- Ano, založil jsem si Spořicí účet.
- Ano, založil jsem si Termínovaný vklad.
- Ano, založil jsem si Penzijní připojištění
- Ano, založil jsem si Stavební spoření.
- Ano, začal jsem investovat prostřednictvím podílových fondů.

Identifikační otázky

1. Uveďte, prosím pohlaví

- Muž
- Žena

2. Uveďte, prosím, Vaše bydliště:

- Jihočeský kraj
- Praha a okolí
- jiný

3. Uveďte prosím nejvyšší dosažené vzdělání:

- základní
- vyučen
- středoškolské s maturitou
- vysokoškolské

4. Jaký je Váš průměrný čistý měsíční příjem?

- 8 000,-Kč – 15 000,-Kč
- 15 001,-Kč – 25 000,-Kč
- 25 001,-Kč – 35 000,-Kč
- 35 001,-Kč – 50 000,-Kč
- 50 001,-Kč a více